

Андрій МАНДЮК, Наталія СОРОКОЛІТ

ЗАРУБІЖНІ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Андрій МАНДЮК, Наталія СОРОКОЛІТ

ЗАРУБІЖНІ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Курс лекцій

*Львів
ЛДУФК
2018*

Рецензенти:

доктор наук з фіз. виховання і спорту,
завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури

І. Р. Боднар

(Львівський державний університет фізичної культури);

кандидат наук з фіз. виховання і спорту,
доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання

І. Х. Турчик

(Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка)

Рекомендовано до друку вченою радою

Львівського державного університету фізичної культури

(протокол № 6 від 16 березня 2017 року)

М23 Мандюк А.

Зарубіжні системи фізичного виховання : курс лекцій / Андрій Мандюк,
Наталія Сороколіт. – Львів : ЛДУФК, 2018. – 64 с.

ISBN 978-617-7336-37-1

У виданні подано лекції для вивчення навчального спецкурсу «Зарубіжні системи фізичного виховання». Висвітлено питання організації шкільної освіти та шкільного фізичного виховання у Сполучених Штатах Америки, Англії, Польщі, Італії та Франції. Окреслено особливості освітнього процесу школярів за кордоном; специфіку укладання навчальних програм із фізичного виховання; пріоритетні напрями фізичного виховання школярів; особливості іспиту з фізкультурної освіти; тестування рівня фізичної підготовленості й оцінювання навчальних досягнень учнів шкільного віку.

Для студентів університетів фізичної культури та коледжів з фізичного виховання, а також для учителів фізичної культури, які працюють у системі середньої загальної освіти в Україні.

УДК 796.01(075.8)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1. Фізичне виховання в системі середньої освіти Сполучених Штатів Америки	7
1.1. Особливості середньої освіти в Сполучених Штатах Америки	7
1.2. Організації навчального процесу в середніх школах США.....	10
1.3. Програмно-нормативне забезпечення фізичного виховання в Сполучених Штатах Америки	10
1.4. Тенденцій розвитку фізичної культури в середніх школах Сполучених Штатів Америки.....	12
1.5. Організації відповідальні за фізичне виховання в США	14
1.6. Історичні передумови впровадження тестування рівня фізичної підготовленості в середні школи США	15
Контрольні запитання	18
2. Фізичне виховання в системі середньої освіти Англії	20
2.1. Особливості середньої освіти в Англії.....	20
2.2. Фізичне виховання в системі середньої освіти Англії.....	22
2.3. Спорт як компонент шкільного фізичного виховання в Англії	24
2.4. Фізкультурно-спортивні організації Великобританії	25
Контрольні запитання	27
3. Фізичне виховання як складова частина системи середньої освіти Польщі	29
3.1. Загальні особливості системи освіти в Польщі.....	29
3.2. Особливості шкільного фізичного виховання	30

3.3. Аналіз змісту шкільних програм з фізичного виховання	32
3.4. Оцінювання досягнень учнів на уроках фізичного виховання.....	35
3.5. Особливості тестів фізичної підготовленості в загальноосвітніх школах Польщі	37
Контрольні запитання	39
4. Фізичне виховання в шкільній системі освіти Італії	40
4.1. Структура освіти в школах Італії	40
4.2. Шкільна освіта в Італії	41
4.3. Особливості фізичного виховання в італійських школах	43
4.4. Оцінювання навчальних досягнень учнів італійських шкіл	44
Контрольні запитання	46
5. Розвиток системи освіти та фізичної культури у Франції	47
5.1. Структура системи освіти у Франції та особливості навчання	47
5.2. Розвиток системи фізичної культури у Франції	52
5.3. Особливості шкільного фізичного виховання у школах Франції.....	54
Контрольні запитання	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57

Сучасний стан розвитку українського суспільства зумовлює зростання значущості освіти загалом та фізичного виховання зокрема, адже саме система освіти має на меті забезпечити кожного громадянина нашої країни реальними умовами для повноцінного розвитку, підвищення загальнокультурного рівня, самовдосконалення й самовиховання. Рівень працездатності, стан здоров'я, опанування професійними навичками учнів, їхнє кар'єрне зростання значною мірою залежать від ефективності фізичного виховання.

Система освіти України та фізичного виховання на теперішньому етапі розвитку українського суспільства перебувають на стадії реформування. Це пов'язано з підписанням та імплементацією Угоди про Асоціацію України з Європейським Союзом. Угода про асоціацію між Україною та ЄС готувалась відповідно до законодавчо закріплених пріоритетів зовнішньої політики України: Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу, Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, інших документів, які разом визначали пріоритети європейського напрямку розвитку України та передбачали створення інституційних інструментів реалізації цих пріоритетів.

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу визначає основні пріоритети діяльності органів виконавчої влади щодо створення передумов набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі та входження України до європейського політичного (в тому числі у сфері зовнішньої політики і політики безпеки), інформаційного, економічного і правового простору та освітнього простору. Отримання статусу асоційованого члена європейської спільноти визначається цією стратегією як головний зовнішньополітичний пріоритет України у середньостроковому вимірі.

Відповідно до цієї Угоди Україна взяла на себе зобов'язання привести у відповідність усі галузі життєдіяльності українського суспільства до європейських стандартів. Зазначимо, що в системі фізичного виховання школярів в Україні робляться перші кроки по адаптації нормативно-програмного забезпечення з фізичної культури у світовий та європейський освітній простір, адже наша держава, заявила про

прагнення в перспективі увійти до числа високорозвинених членів європейської спільноти. Ми не можемо не усвідомлювати, що здійснення цих намірів величезною мірою залежить від інтелектуального та фізичного потенціалу населення країни, його життєздатності.

Отож, постала потреба у вивченні та узагальненні передового світового освітянського досвіду низки європейських держав, а також приведення нормативно-програмної бази з фізичного виховання в Україні до вимог Європейського Союзу.

У навчальному посібнику розкриваються системи шкільної освіти, фізичного виховання п'яти держав світу: Сполучених Штатів Америки, Англії, Польщі, Італії та Франції. Проаналізовано особливості організації шкільного фізичного виховання, оцінювання навчальних досягнень школярів під час вивчення рухових дій, тестування рівня фізичної підготовленості учнів. Навчальний посібник укладений для студентів університетів фізичного виховання, учителів фізичної культури, школярів та їхніх батьків.

1. Фізичне виховання в системі середньої освіти Сполучених Штатів Америки

1.1. Особливості середньої освіти в Сполучених Штатах Америки

Сполучені Штати Америки – країна, в якій спостерігається постійна модернізація системи освіти. У США немає єдиної національної системи освіти. Для кожного із штатів характерна своя система освіти та свої особливості, тому основною рисою освіти в цій країні є децентралізація.

Кожен із п'ятдесяти двох штатів має власний департамент освіти, який встановлює керівні принципи для своїх шкіл. Освіта є обов'язковою для осіб до 16–18 років. Учні кожного класу отримують оцінки в кінці семестру за бальною шкалою: А (високий рівень), В (вищий за середній рівень), С (середній рівень), D (нижчий за середній) і F (незадовільно). Саме за такою системою здійснюється аналіз успішності учнів безпосередньо на уроках фізичної культури. Ідеться насамперед про оцінювання рівня фізичної підготовленості школярів різного віку, яке проводиться на основі складання відповідних тестових нормативів.

У Сполучених Штатах Америки існують загальноосвітні навчальні заклади як державної, так і приватної форми власності. Провідне місце посідають «незалежні школи», які є платними, і вартість навчання в яких становить 10–20 тис. доларів за навчальний рік.

Більшість шкіл – школи державної форми власності. Навчальний процес в цих школах контролює та фінансує федеральна влада, влада окремих штатів та місцева влада. Управління та керівництво здійснюють демократично обрані шкільні ради (*school boards*), кожна з яких має юрисдикцію над шкільним округом. Усі штати поділені на освітні шкільні округи, кожен з яких очолює шкільний комітет (рада).

Напрями роботи шкільного комітету (ради):

1. Визначення роботи шкіл.
2. Визначення розміру шкільного бюджету.

3. Прийняття та звільнення вчителів, розмір заробітної платні педагогів.

4. Відбір шкільних програм, рекомендацій та підручників.

5. Визначення джерел фінансування навчальних закладів освіти.

У державних школах навчається близько 85 % дітей, інша частина відвідує платні приватні школи (15 %). Більшість приватних шкіл мають певне релігійне спрямування.

У системі освіти Сполучених Штатів Америки виокремлюють три рівні:

- початковий (дошкільна та початкова шкільна освіта);
- середній;
- вищий.

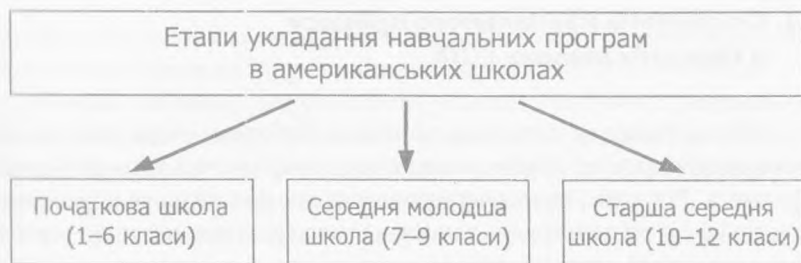
Дошкільний рівень освіти починається в дитячих яслах (до 3 років) і дитячих садках (від 3 до 5 р.). Існують приватні, державні та кооперативні дошкільні навчальні заклади. Основна мета, організація та програма діяльності кожного дошкільного навчального закладу значно відрізняються між собою залежно від форми власності. Проте спільною характерною ознакою усіх дошкільних закладів є підготовка дітей до навчання у школі. Для дітей, які позбавлені такої можливості в дитячих установах або в домашніх умовах, існує урядова програма «Хед старт» (початковий старт), що передбачає набуття початкових освітніх навичок за допомогою телевізійних навчальних програм.

Концепція американської школи – підготовка до «реального життя». Основне завдання таких шкіл – навчити учнів самостійно здобувати знання та підготувати їх до життя. Будь-який навчальний матеріал, що пропонується для засвоєння, проходить ретельний відбір щодо необхідності учням чи ні.

Навчання у школі починається від 6–7 років, вік залежить від штату проживання.

Навчання в школі триває 12 років і має таку структуру: початкова школа (1–6 клас), неповна (молодша) середня школа (7–9 класи), старша середня школа (10–12 класи) (рис. 1). У деяких штатах середня школа є об'єднаною.

Поділ учнів залежить від здібностей та починається з молодшої середньої школи. Діти вивчають обов'язкові предмети та мають значну кількість предметів на вибір, на основі яких обирають напрямок навчання у старшій середній школі.

Рис. 1. Особливості розподілу школярів в американській системі освіти

Вирізняють три основні напрямки навчання у старшій середній школі: академічний, загальний та виробничий (трудоий).

Академічний – підготовка до вступу до закладу вищої освіти здійснюється за поглибленим вивченням окремих предметів; загальний – орієнтує учнів на вступ до середніх навчальних закладів; виробничий – для учнів, які планують після закінчення школи влаштуватися на роботу (фактично учень отримує спеціальність).

Зміст навчання складається з обов'язкових предметів («ядра») – рідна мова та література, суспільствознавчі науки, математика, природничі науки, комп'ютерна грамотність, та предметів на вибір – елективних. Програми початкової та середньої молодшої шкіл передбачають обов'язкове фізичне виховання. У старшій середній школі (9–12 класи) фізичну культуру вивчають упродовж одного чи двох років навчання.

Однією з особливостей діяльності американської школи є значна увага до служби «гайденс» (що означає керівництво), мета якої – допомогти дитині у досягненні повного розвитку.

Підготовка до вступу в університет здійснюється у старших класах американської школи (High School). Багато приватних шкіл як альтернативу пропонують у старших класах навчання за міжнародною програмою **International Baccalaureate (IB)**.

Щоб українському претендентові потрапити у старші класи американської приватної школи, потрібно скласти тест SSAT (Secondary School Admission Test), що перевіряє знання з ключових предметів, і тест на володіння англійською мовою TOEFL. Необхідно також пред'явити академічну довідку про шкільні оцінки, заповнити заяву й оплатити реєстраційний збір.

1.2. Організації навчального процесу в середніх школах США

Окрім поділу на потоки за тестовим відбором, учнів класу часто розподілять на різні групи залежно від рівня знань з того чи іншого предмета. Річ у тім, що в американських школах не існує перевідних іспитів і всі учні переходять з класу в клас незалежно від своїх успіхів. Якщо деякі учні класу не можуть засвоїти новий навчальний матеріал, то їх об'єднують в окремі групи.

Диференціація навчання відбувається за допомогою зовнішньо демократичного способу вибору предметів. Для всіх учнів обов'язковими є такі предмети: рідна мова, суспільні дисципліни, фізкультура, природознавство і математика. Програма необов'язкових (елективних) предметів містить понад сотню різноманітних курсів.

У середній школі обов'язкові предмети викладаються відповідно до програм, єдиних для усіх шкіл штату. Порядок вивчення різних тем, швидкість і методику викладання навчального матеріалу визначає учитель. Підручників як таких немає. У великих книгах-каталогах перераховано багато посібників із кожного предмета. Учитель може вибрати 5–6 книг, після уважного ознайомлення з якими здійснюється замовлення для усіх учнів. Урок триває 40 хвилин, перерви короткі. Наповнюваність класів – 20–25 осіб, а в спеціальних класах – не більше ніж 12–15. Багато шкіл встановлюють тижневе навантаження для учнів до 18–19 годин, натомість багато часу присвячується факультативам.

Усні відповіді не популярні, пріоритетна форма перевірки – тест; іспит – це просто великий тест. Випускних іспитів немає. Замість цього в 11 класі учні складають SAT (Scholastic Aptitude Test) – тригодинний тест, що складається з двох частин (рідна мова і математика). Упродовж 12-го класу школярі подають до університетів результати цього тесту (у балах) разом зі списком пройдених предметів (з оцінками).

1.3. Програмно-нормативне забезпечення фізичного виховання в Сполучених Штатах Америки

Особливістю фізичного виховання в США є наявність загальнонаціональних стандартів у цій сфері, а також рекомендацій провідних

організацій з фізичної культури та спорту, які стосуються розроблення шкільних програм з фізичного виховання.

Кожен шкільний округ, школа, учитель фізичного виховання повинні скласти власну програму, ураховуючи положення та рекомендації урядових програм, адаптовуючи чинні наукові теоретичні концепції до умов конкретної громади, школи або класу.

На практиці за створення шкільних програм відповідають відділи освіти адміністрацій штатів, а в більшості штатів (понад 60 %) програми укладають на рівні самих шкіл згідно з рекомендаціями провідних організацій у цій сфері.

Кількість навчального часу, що відводиться для занять з фізичного виховання, у різних штатах є приблизно такою: 936–1320 год на рік – 12,2%; 360–780 год на рік – 26,8%; 120–270 год на рік – 43,9%; не визначено – 17,1 %.

Перший етап розроблення навчальної програми на місцевому рівні здійснює спеціально створена комісія, що складається з учителів фізичної культури, адміністратора школи, координатора навчальних програм на рівні округу та батьківської ради. Ця комісія визначає завдання програми та спектр різновидів рухової активності, що рекомендуються в навчальних роках для кожного класу.

На другому етапі складання програми кожний учитель має право адаптувати навчальну програму відповідно до умов та традицій навчального закладу, зробити її більш спеціалізованою, такою, що відповідає потребам кожного класу, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів (рис. 2).

Рис. 2. Особливості укладання шкільних навчальних програм

У 1996 році Національна асоціація спорту та фізичного виховання розробила стандарти рівня підготовки вчителів фізичного виховання. Ці ж стандарти є критерієм для акредитації університетських програм підготовки вчителів фізичного виховання.

Серед нормативних документів у сфері освіти США варто згадати і про такі, як «Нація готова: вчителі ХХІ століття», «Доповідь національної комісії з викладання і майбутнього Америки», «Здоров'я нації-2010», «Національні стандарти у фізичному вихованні» та ін.

Серед позитивних аспектів ліберального підходу до формування шкільних програм з фізичного виховання є *in frs*:

- кожна школа самостійно визначає кількість часу, що відводиться на фізичне виховання кожного класу;
- шкільний округ, школа, вчитель фізичної культури або навіть окремих клас можуть обирати види спорту і рухової активності для занять на уроках фізичної культури та факультативних заняттях;
- під час укладання відповідних програм максимально враховуються такі чинники: політика відповідного штату щодо фізичного виховання; соціально-культурні, етнічні та інші особливості громади, яка проживає на відповідній території; наявна матеріально-технічна база; рівень фізичної підготовленості конкретної групи школярів; потреби, інтереси, рухові здібності дітей; спортивна спеціалізація вчителя фізичної культури.

Можливі негативні аспекти підходу до складання програм з фізичного виховання в США пов'язані, насамперед, з тим, що в деяких школах для уроків фізичної культури може відводитися недостатня кількість годин. Зокрема, певні навчальні заклади проводять такі уроки всього 1–2 рази на тиждень або й узагалі відмовляються від обов'язкових занять.

1.4. Тенденції розвитку фізичної культури в середніх школах Сполучених Штатів Америки

В американських школах виокремлюють чотири основні пріоритетні напрями фізичного виховання школярів, а саме: оздоровчий фітнес, навчання рухових навичок та форм рухів, формування характеру, особиста та соціальна культура школярів та підготовка до змагань. Шкільний спорт у системі фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів відіграє надзвичайно важливу роль. У навчальних програмах з фізичної культури оздоровчий фітнес

є важливим під час вивчення навчального матеріалу в середній молодшій школі (67% навчального матеріалу); навчання рухових умінь та форм рухів – у початковій освіті американських учнів. Формуванню характеру, особистій та соціальній культурі відводиться однакова роль упродовж усього навчання дітей у школі. Підготовці до змагань найбільше часу приділяють у середній молодшій та середній старшій школах (табл. 1).

Таблиця 1

**Пріоритети у програмах з фізичного виховання
в середніх школах США**

Варіанти відповідей	Початкова школа (%)	Середня школа (%)	Старша школа (%)	Загалом (%)
Оздоровчий фітнес	33	63	67	49
Рухові навички та форми рухів	53	17	13	33
Формування характеру, особиста та соціальна культура	12	12	12	12
Підготовка до змагань	2	9	8	6
Кількість шкіл	522	308	302	1211

Шкільна навчальна програма з фізичної культури в Сполучених Штатах Америки ґрунтується на застосуванні великої кількості варіативних модулів, серед яких провідне місце займає баскетбол. Найпоширенішими видами рухової активності в американських школах, окрім баскетболу, є персональний фітнес, волейбол, стрибки через скакалку, європейський та американський футбол, бейсбол, софтбол, ганц, фрісбі, різновиди хокею, боулінг, теніс, легка атлетика, важка атлетика (гирьовий спорт), гандбол та гольф. Варто зазначити, що американські учителі фізичного виховання мають можливість упроваджувати певні види спорту, ураховуючи інтереси учнів до того чи іншого виду спорту (табл. 2).

**Найпоширеніші різновиди рухової активності
в школах США (n=1211)**

Варіанти відповідей	Початкова школа (%)	Середня школа (%)	Старша школа (%)	Загалом (%)
Баскетбол	91	96	94	93
Персональний фітнес	85	89	92	88
Волейбол	82	93	91	88
Стрибки зі скакалкою	97	85	66	86
Футбол (європейський)	84	85	81	83
Бейсбол/софтбол	64	85	84	75
Американський футбол	63	88	78	74
Танці	83	67	51	70
Дисковий спорт (метання тарілок «Фрісбі»)	60	74	78	69
Різновиди хокею	62	73	56	64
Боулінг	74	43	43	57
Теніс	48	53	74	56
Легка атлетика	58	60	46	56
Важка атлетика	18	63	93	50
Гандбол	19	50	60	39
Гольф	27	37	40	34

1.5. Організації, відповідальні за фізичне виховання в США

Загалом, питанням фізичного виховання, зокрема розробленням відповідних рекомендацій та програм, займається досить велика кількість структур, до компетенції яких належить діяльність і в інших сферах. Наприклад, такі організації, як «Американське онкологічне товариство», «Американська асоціація діабету», а також «Американська асоціація серця» проводять власні дослідження, на основі яких розробляють рекомендації щодо занять руховою активністю. Названі організації фізичне виховання розглядають як невід'ємну складову

частину шкільної освіти, спрямовану на забезпечення здоров'я та благополуччя учнів середніх шкіл. Фізичне виховання також є центральним компонентом шкільних програм охорони здоров'я, мета яких є – профілактика ожиріння та захворювань серцево-судинної системи.

Організацією республіканського значення є Національна коаліція пропаганди рухової активності (NCPA). Вона курує питання організації раціонального дозвілля, зокрема і серед учнівської молоді. Масштабним документом, розробленим за участю NCPA, є «Національний план рухової активності».

Значна кількість програм із фізичного виховання систематизована на спеціальному веб-порталі під назвою PHYSICAL EDUCATION CENTRAL. Цей електронний ресурс дає змогу будь-якому користувачеві знайти програму тренування, яка б відповідала його віку, статі та уподобанням. Згадані програми, знову ж таки, нагадують радше спрощений варіант звичного для нас конспекту уроку з фізичної культури на певну тему (гімнастика, баскетбол, волейбол тощо).

1.6. Історичні передумови впровадження тестування рівня фізичної підготовленості в середні школи США

У 1957 році розробили та апробували перший тест рухової підготовленості підлітків. Його повинні складати учні 4–12 класів.

Цей тест передбачав випробування із 7 вправ, які давали змогу оцінити рівень натренованості серцево-судинної системи; швидкісні можливості школярів; спритність; силові можливості та силову витривалість.

Програма першого тесту для визначення рівня фізичної підготовленості школярів американських шкіл:

1. Біг на 600 ярдів (приблизно 500 м). За допомогою цього тесту вимірювався рівень натренованості серцево-дихальної системи.
2. Біг на 50 ярдів (приблизно 45 м). За допомогою цієї вправи здійснювався контроль швидкісних можливостей школярів.
3. Човниковий біг. Давав змогу визначити рівень розвитку швидкісних можливостей та спритності.
4. Стрибок у довжину з місця. За допомогою цієї фізичної вправи визначали рівень розвитку силових можливостей.

5. Підтягування на перекладині для юнаків і модифікований вид підтягування для дівчат. Ці фізичні вправи застосовували для визначення рівня розвитку сили та силової витривалості.

Окрім згаданих тестів, застосовували також метання м'яча та піднімання верхньої частини тіла із положення лежачи на спині в положення сидячи.

Щорічно таке тестування проходили понад 20 мільйонів школярів. Результати порівнювали зі встановленими нормами. Програму тестування неодноразово змінювали. Наприклад, було виключено метання м'яча; вправи на піднімання верхньої частини тіла із положення лежачи на спині почали виконувати із зігнутими в колінах ногами замість прямих; бігову дистанцію завдовжки 1 миля і більше (приблизно 1600 м) замінили дистанцією 600 ярдів. Виникали суперечки і щодо деяких інших пунктів тесту. Але наприкінці 60-х років зробили висновок, що тест є мірилом фізичних здібностей, а не істинним показником здоров'я. Для того щоб тест рухової підготовленості підкреслював взаємозв'язок між здоров'ям та фізичною активністю, запропонували три позиції, а саме:

- визначити діапазон функціональних можливостей від обмежених до найширших;
- визначити можливості, які необхідно збільшувати за допомогою певного виду фізичної активності;
- чітко відобразити рівень індивідуальної рухової підготовленості, а також зміни у функціональних можливостях, які визначаються за допомогою відповідних показників.

Усі нормативні документи у сфері фізичної культури та спорту, незалежно від законодавства штату, в якому вони були прийняті, повинні базуватися на національних стандартах, які розроблені Національною асоціацією спорту та фізичного виховання (NASPE) та іншими загальнонаціональними організаціями.

Для оцінювання силових можливостей застосовано тест, який передбачав виконання таких вправ:

- згинання та розгинання рук в упорі лежачи;
- підтягування;
- вис на перекладині.

Характерно, що всі ці три вправи виконуються в межах одного тесту, різниця між ними полягає в тому що конкретній вправі від-

повідает певна оцінка. Наприклад, виконуючи вправу «згинання-розгинання рук в упорі лежачи», учень може претендувати на найвищу оцінку «А», тоді як певний результат у підтягуванні дасть змогу розраховувати лише на «В».

Для оцінювання розвитку гнучкості в середніх школах США використовують класичну вправу, яка передбачає максимальний нахил із вихідного положення «сидячи». Для фіксації результату використовують спеціальний прилад зі шкалою вимірювання, представленою в сантиметрах та дюймах. Під час складання відповідного нормативу вчитель стежить за «чистотою» виконання вправи та фіксує показники за результатами двох спроб. Варто зазначити, що у протокол записують, власне, той результат, який учень повторив двічі. Тобто учень, за певних обставин, може виконати три і більше спроб.

Якщо учневі не під силу показати у цій вправі необхідний результат, він може виконувати модифікований варіант тесту, який передбачає нахил з вихідного положення «сидячи, ліва/права нога зігнута». Таке вихідне положення дає змогу дещо збільшити результат виконання тестового завдання. Особливістю цього варіанта складання нормативу є те, що кінцевий результат фіксується вже не в сантиметрах, а дюймах.

Третя модифікація тесту передбачає нахил із вихідного положення «сидячи ноги нарізно». Такий підхід значно полегшує виконання тестової вправи, але при цьому учень може претендувати лише на «С» (аналог нашого «задовільно»). Результат виконання вправи також фіксується у дюймах.

Якщо проаналізувати динаміку зміни результатів відповідно до віку, бачимо, що тестові нормативи, здебільшого, передбачають поступове збільшення результату виконання тестової вправи.

Значним досягненням у галузі тестування у США є робота зі стандартизації тестів та перевірка на об'єктивність та надійність отриманих результатів. Об'єктивність тесту – це можливість одержати схожі результати під час його застосування двома чи більше викладачами в одній і тій же групі. Достовірними результати є лише тоді, коли досліджувані у двох або більше спробах стійко показують приблизно однакові результати, що характеризують їх істинні можливості. Ці критерії визначаються за допомогою методів статистики.

Окрім загальноосвітніх програм, у США діють декілька загальнонаціональних програм тестування рівня фізичної підготовленості дітей та молоді. Їх розробили провідні організації в галузі фізичного виховання та спорту разом з Президентською радою з фізичної підготовленості та спорту. Це такі програми, як «Виклик президента», «Фітнесграма», «Фізикл бест» тощо.

Згадані тестові вправи є основою спеціальної програми занять з фізичної підготовки, що побудована на тестах і розроблена для дітей та підлітків віком від 6 до 17 років. Програму «Виклик президента» започаткував 1986 року Президент США Рональд Рейган. На сьогодні програма містить 10 тестових вправ. У ній зазначено три варіанти нормативів відповідно до рівня фізичної підготовленості. Нормативи диференціюються залежно від віку та статі. Якщо учневі під силу виконати на високому рівні усі тестові вправи, він може отримати спеціальну президентську відзнаку, що надається у формі іменного посвідчення із підписом президента.

Окрім результатів складання тестових нормативів, для оцінювання рівня фізичної підготовленості, зокрема в штаті Каліфорнія, беруть до уваги також особливості будови тіла. При цьому оцінюється відсоток жирової тканини та гармонійність розвитку м'язового компонента.

«Physical best» – це комплексна освітньо-оздоровча програма, яку розробили викладачі фізичної культури для викладачів фізичної культури, яка ґрунтується на таких підходах:

- навчання усіх дітей, незалежно від рухових задатків, фізичних та психічних можливостей, або дітей з тими чи іншими вадами;
- перехід учнів до самостійної рухової активності задля власного рівня здоров'я та тренуваності;
- сприяння регулярній руховій активності для задоволення та розваги.

Контрольні запитання

1. Яка основна структура освіти у Сполучених Штатах Америки?
2. Яка основна характеристика змісту навчання в початкових класах загальноосвітніх шкіл США?

3. Назвіть характерні особливості навчання учнів у середніх класах.
4. Охарактеризуйте основний зміст навчання у старших класах?
5. Що таке SSAT і яке його значення в системі освіти учнів американських шкіл?
6. Які основні напрями роботи шкільного комітету (ради)?
7. Яка сутність системи фізичного виховання у школах Америки?
8. Назвіть основні етапи формування навчальних програм з фізичної культури у школах США.
9. Назвіть пріоритетні напрями фізичного виховання у школах Сполучених Штатів Америки.
10. Назвіть види рухової активності під час уроку фізичної культури в США.
11. Яка роль громадських організацій у розвитку фізичного виховання у школах Америки?
12. Назвіть тести для перевірки фізичної підготовленості учнів американських шкіл.
13. Проаналізуйте перший тест рухової підготовленості підлітків.
14. Що таке «Виклик президента» і яке його значення у фізичному вихованні американських шкіл?
15. Порівняйте систему освіти та фізичного виховання Сполучених Штатів Америки та України.

2. Фізичне виховання в системі середньої освіти Англії

2.1. Особливості середньої освіти в Англії

Традиційно в системі освіти Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії виокремлюють три підсистеми: Англію, Уельс, Північну Ірландію та Шотландію. Перші дві підсистеми практично не відрізняються одна від одної, освітня ж підсистема Шотландії розвивалася ізольовано.

Освіта Великої Британії складається з державного та приватного секторів. Переважає державний сектор, на який суттєво впливають місцеві органи влади в межах своїх повноважень. Держава регулює процес освіти за допомогою фінансування, оподаткування та законодавства.

Дошкільне виховання охоплює майже 100% дітей. Його здійснюють муніципальні (державні) та приватні денні ясла, ясельні школи та класи, ігрові групи, де відбувається догляд за дітьми та їх виховання. Стають популярними заклади, де є різновікові «сімейні» групи, які складаються з дітей віком від кількох місяців до 5 років.

Більшість британських дітей починає навчатися в початковій школі (primary school) у віці 5 років. Початкова освіта триває 6 років. Тут учнів ділять на три потоки за рівнем готовності до школи: більш підготовлених дітей зараховують у потік «А», середніх за успішністю – у потік «В», а слабше підготовлених, у потік «С». У кожному із трьох потоків (А-В-С) учні займаються за окремими програмами, що відповідають індивідуальному рівню розвитку дітей. Навчальний тиждень зазвичай є 5-денним. Навчальний день триває з 9.00 год до 15 год 30 хв з перервою на обід і ранкову молитву. Діти мають великий вибір предметів, 12 з яких є обов'язковими. Усі предмети викладає один вчитель. Урок триває від 15 до 45 хв.

Як і в інших типах шкіл, в англійських початкових школах немає єдиних навчальних планів і програм. Проте на їх укладання значно впливає Міністерство освіти за допомогою рекомендацій та інструкцій, в яких міститься орієнтовний перелік предметів навчального

плану, рекомендований обсяг змісту предметів тощо. У початковій школі найбільше часу присвячують вивченню англійської мови (40 % навчального часу), 15 % займає фізичне виховання, близько 12 % – ручна праця і мистецтво, інші години розподілені між уроками арифметики, історії, географії, природознавства та релігії.

Англійські діти отримують на уроці у п'ять разів менше навчального матеріалу, ніж діти в українських школах. Дітки в молодших класах не сидять за партами, вишикуваними в ряди, їм не пояснюють новий матеріал, їм майже не задають домашніх завдань.

В 11 років діти переходять до середньої школи (secondary school) і навчаються впродовж 5 років. Після закінчення середньої школи учні отримують загальне свідоцтво про середню освіту.

У системі загальної середньої освіти Великобританії виокремлюють два основні види шкіл: граматичні та об'єднані (крім них функціонують також технічні та сучасні середні школи). Найпоширенішими є об'єднані, у них навчається близько 90 % учнів. Усі державні та приватні школи вчать дітей з 11 до 16 років і готують їх до отримання GCSE (General Certificate of Secondary Education) – загального свідоцтва про середню освіту, або GNVQ (General National Vocational Qualification) – національного свідоцтва про професійну кваліфікацію.

Навчальна робота у граматичних школах ведеться відповідно до диференційованого навчального плану. У перших трьох класах курс майже однаковий для всіх і містить такі предмети: релігію, англійську, французьку, латинську мови, математику, історію, географію, природознавство, музику, образотворче мистецтво, фізкультуру, домоведення (дівчата) і роботи з деревом і металом (хлопчики). У кінці 3-го року, згідно з результатами успішності учнів, а частково і побажаннями батьків, відбувається перерозподіл учнів за відповідними класами (A, B, C, D).

Приватні школи (Private Schools). В Англії поряд із державними існують приватні школи, в яких навчається приблизно 10–12 % усіх дітей і підлітків. За якістю навчання вони суттєво відрізняються одна від одної. Серед приватних шкіл є і безкоштовні, і разом з тим школи з низькою, помірною і дуже високою платнею за навчання. Школи бувають денного та інтернатного типу; деякі приватні школи існують

на благодійні кошти. У більшості приватних шкіл навчально-виховна робота проводиться на низькому рівні.

«Незалежні» школи (Independent Schools) – теж приватні школи, але вищої категорії. Їх очолюють опікунські ради, що складаються з представників аристократів, духовенства, верхівки інтелігенції графств і держави. Формально вони незалежні від держави. Серед цього типу приватних шкіл виокремлюють привілейовані середні школи інтернатного типу суспільні школи (Public Schools). Тут навчається 3–4% англійських дітей, хоча самі школи достатньо престижні. Ці школи значно відрізняються від інших шкіл за своїм соціальним статусом у державі, а також організацією і методами навчально-виховної роботи.

У віці 16 років, після закінчення обов'язкового циклу освіти, студенти можуть або піти зі школи і почати працювати, або продовжити освіту для того, щоб вступити до університету. Охочим вступити до університету пропонується дворічний курс A-levels. Після першого року навчання складають іспити A-levels, а після другого – A2-levels. Перший рік навчання передбачає обов'язкове вивчення 4–5 предметів, другий – 3–4. Обов'язкових предметів, необхідних до складання, немає. Усі предмети студент обирає собі індивідуально із 15–20, які пропонує школа, тим самим визначає свою спеціалізацію, якій будуть присвячені наступні 5–6 років навчання в університеті.

2.2. Фізичне виховання в системі середньої освіти Англії

У Великій Британії фізичне виховання та спорт є важливим елементом шкільної освіти дітей та молоді. Існують загальнодержавні програми з фізичного виховання, регіональні програми. Кожна школа (незважаючи на вік учнів і тип школи) має власну програму фізичного виховання, яку опрацьовують учителі цієї школи, в основі якої лежить загальнодержавна програма.

Процес обов'язкового навчання в середніх школах Англії розподілений на чотири ключові етапи, упродовж яких школярі Англії повинні досягнути певних рівнів навчання (з I до VIII), визначених Національною програмою фізкультурної освіти. Залежно від ета-

ну навчання програма передбачає такі обов'язкові види діяльності на уроках фізкультурної освіти: легка атлетика, гімнастика, танці, ігри, активне дозвілля на природі, плавання.

Зміст спортивної діяльності на уроках фізкультурної освіти в середніх школах Англії передбачає значну кількість спортивних ігор, які не включені до програми навчання у школах України (табл. 3).

Таблиця 3

**Перелік спортивних ігор,
які пропонують учням англійських шкіл для вивчення**

Спортивна гра	Шкільна програма Англії	Шкільна програма України
Бадмінтон	+	+
Баскетбол	+	+
Волейбол	+	+
Гольф	+	-
Крикет	+	-
Лакрос	+	-
Настільний теніс	+	+
Нетбол	+	-
Регбі	+	-
Сквош	+	-
Софтбол	+	-
Теніс	+	+
Футбол	+	+
Хокей	+	+
Хокей на траві	+	-

Розподіл навчального матеріалу з предмета «Фізкультурна освіта» у середніх школах Англії реалізується за допомогою спеціальних модулів. Національна програма визначає 27 модулів різних рівнів складності, використовуючи які, учителі можуть скласти власну систему роботи. Більшість шкіл використовує 12-модульну систему роботи.

Під час оцінювання застосовують різні стратегії: формальне й неформальне оцінювання; внутрішнє та зовнішнє оцінювання; оці-

нювання за критеріями, нормативами та індивідуальними особливостями; іспит з фізкультурної освіти.

Особливу роль для формування академічної значущості предмета відіграло впровадження іспиту з предмета «Фізкультурна освіта».

Іспит з фізкультурної освіти містить 60 % практичних завдань та 40 % теоретичних питань. Практична частина передбачає участь у щонайменше трьох видах рухової активності (гімнастики, танців, легкої атлетики та плавання) на вибір учня.

Обов'язковим є також вибір однієї зі спортивних ігор. Теоретична частина містить 24 % завдань, які пов'язані зі здоровим способом життя, і 16 % – із теорією спорту.

Важливим завданням фізкультурної освіти школярів Англії є залучення дітей з особливими потребами до спільних занять разом зі здоровими дітьми. Процес фізичного виховання дітей з особливими потребами в Англії передбачає максимальну активізацію учнів у навчанні та фізичній діяльності; навчання контролювати свою поведінку, ефективно та безпечно брати участь у навчанні; підготовку до праці; забезпечення спеціальним інвентарем, засобами зв'язку та літературою.

2.3. Спорт як компонент шкільного фізичного виховання в Англії

У навчально-виховному процесі шкіл Англії велику роль відіграє спорт, оскільки традиційно необхідною частиною суспільного життя людей цієї країни вважається академічний спорт, який став основою фізичного виховання молоді. Сьогодні шкільний спорт відіграє неабияку роль у навчанні та вихованні учнів, оскільки вважається першою сходинкою на шляху до серйозних спортивних досягнень; високий рівень його організації вважається основою для майбутніх успіхів на національному та міжнародному рівнях.

Особливості організації шкільного спорту в Англії:

- надання допомоги шкільному спорту з боку державних та громадських організацій;
- досягнення повної самостійності учнів шляхом надання їм можливості вибору форм спортивних занять;

- організація спортивних змагань, спрямованих на досягнення певного спортивного результату;
- проведення різноманітних спортивних свят, фестивалів, конкурсів; матеріальне забезпечення участі у спортивних заходах усіх зацікавлених школярів.

Від 2006 до 2011 року по всій Британії проходили так звані Шкільні ігри. У цих іграх брали участь кращі представники шкіл з тих чи інших видів спорту. Захід проводився за олімпійською моделлю і містив велику кількість спортивних подій, що відбувалися упродовж чотирьох днів.

Ігри започаткувала організація «Youth Sport Trust». У 2011 році 1600 найкращих спортсменів змагалися із 12 видів спорту, зокрема з легкої атлетики, бадмінтону, велоспорту, фехтування, гімнастики, хокею, дзюдо, регбі, плавання, настільного тенісу, волейболу і баскетболу на візках.

На перших порах Шкільні ігри передбачали участь лише найкращих атлетів, проте зараз їхня структура дещо змінилася і дає змогу залучати більшу кількість охочих взяти участь у тих чи інших змаганнях. На сьогодні структура змагань дає змогу конкурувати учням на чотирьох рівнях:

I. Внутрішньшкільні змагання для всіх учнів школи.

II. Учні та команди, відібрані для місцевих міжшкільних змагань.

III. Змагання району або округу, що проходять у вигляді спортивного фестивалю з багатьох видів спорту і є підсумком змагань упродовж року.

IV. Фінальні Шкільні ігри (Sainsbury): національний мультиспортивний захід, де найбільш талановитих молодих людей Великобританії відбирають для виступу на спортивних спорудах. Для розвитку Шкільних ігор з державного бюджету, а також із коштів організації «Спортивна Англія» щорічно виділяють значну суму коштів.

2.4. Фізкультурно-спортивні організації Великобританії

Асоціація з фізичної культури

Асоціація з фізичного виховання – єдине об'єднання, що займається питаннями фізкультурної освіти у Великобританії.

Мета діяльності асоціації полягає у сприянні та підтриманні високих стандартів на всіх рівнях фізичного виховання.

Асоціацію започаткували 23 березня 2006 року. Вона стала об'єднаною організацією, створеною на основі двох чинних на той час структур, а саме: «Британської організації викладачів та консультантів з фізичного виховання» та «Асоціації з фізичного виховання Об'єднаного Королівства».

Девіз Асоціації – «Фізичне виховання – серце шкільного життя».

Асоціація спорту та рекреації є організацією, що об'єднує представницькі та керівні структури спорту та відпочинку в Британії. До асоціації належить понад 300 організацій, серед них федерації з багатьох популярних у королівстві видів спорту.

Основна мета діяльності асоціації – популяризація різних видів спорту, сприяння роботі спортивних федерацій, лобювання ідей спорту та активного відпочинку на різних рівнях виконавчої влади.

Асоціація спорту та рекреації допомагає налагодити організаційну та управлінську структуру своїх членів, здійснює заходи щодо забезпечення фінансової успішності відповідних структур.

Траст-юнацький спорт (Youth Sport) – незалежна благодійна організація, діяльність якої присвячена зміні життя молодих людей завдяки спорту. Заснована 1994 року, допомагає молоді реалізувати свій життєвий потенціал, надаючи якісну фізкультурну освіту та можливість займатися спортом. Зусилля організації спрямовані на те, щоб забезпечити можливість кожній дитині доступно займатися спортом завдяки якісному фізичному вихованню в початковій школі. Організація також дбає про забезпечення відповідних умов для занять спортом дітей з особливими потребами.

Відділ у справах культури, ЗМІ і спорту (DCMS) є структурним підрозділом уряду Великобританії, який відповідає за культуру і спорт в Англії, а також деякі аспекти роботи засобів масової інформації по всій Великобританії, такі як радіомовлення та Інтернет.

Він також несе відповідальність за сферу туризму, відпочинку і творчі індустрії, за проведення Олімпійських та Паралімпійських ігор 2012 року, забезпечує управління цифровими засобами зв'язку.

Відділ звітує парламенту та громадськості про використання коштів, які витрачаються на різноманітні проекти у відповідних сферах.

Спортивна Англія (Sport England) – позавідомчий державний орган Департаменту у справах культури, ЗМІ і спорту. Роль цієї організації полягає у створенні основи для зв'язку системи спорту з урядовими спортивними організаціями та іншими партнерами, щоб збільшувати кількість людей, які займаються спортом, підтримувати рівень кількості змагань, шукати талановитих особистостей та сприяти їхньому спортивному зростанню.

У період з 2012 до 2017 року організація запланувала виділити понад 1 млрд фунтів з Національної лотереї та бюджетних коштів на організації та проекти, що будуть спрямовані на те, щоб створювати більше можливостей для залучення до спорту молоді; займатися вихованням та розвитком талановитих дітей; створювати відповідні умови у відповідних місцях; забезпечувати реальні можливості для громад; підтримка місцевої влади і розблокувати фінансування місцевих.

Відповідно до свого статуту, Спортивна Англія виконує дві функції – розповсюджує національну спортивну лотерею та займається захистом ігрових майданчиків. Організація консулює щодо утримання та експлуатації цих майданчиків, а також бере участь у розробленні генеральних планів будівництва житлових масивів.

Впливають на фізичну культуру в школі також Відділ освіти та Відділ здоров'я, які розробляють відповідні програми та рекомендації.

Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте особливості середньої освіти в Англії.
2. Яка основна особливість фізичного виховання в початковій освіті?
3. Розкрийте суть організації фізичного виховання в системі середньої освіти Англії.
4. Яке значення має спорт у системі шкільного фізичного виховання у школах Англії?
5. Чи існує єдина навчальна програма з фізичної культури у школах Англії?

6. Що таке іспит з фізкультурної освіти у школах Англії та яка програма цього іспиту?
7. Назвіть фізкультурно-спортивні організації Великобританії.
8. Яка мета та зміст роботи Асоціації з фізичної культури?
9. Яка мета та зміст роботи Асоціації спорту та рекреації?
10. У чому полягає значення діяльності благодійної організації «Траст-юнацького спорту»?
11. Яку роль виконує Відділ у справах культури, ЗМІ та спорту у розвитку фізичного виховання?
12. Охарактеризуйте діяльність «Спортивної Англії».
13. Назвіть структуру та особливості Шкільних ігор Англії.
14. Опишіть етапи проведення Шкільних ігор та види спорту, з яких вони проводяться.
15. Порівняйте систему освіти та систему фізичного виховання Англії та України.

3. Фізичне виховання як складова частина системи середньої освіти Польщі

3.1. Загальні особливості системи освіти в Польщі

Понад 90% дітей у Польщі навчаються в державних середніх школах. Фінансування здійснюється здебільшого за рахунок державних коштів. Відповідно до Закону про систему освіти школи поділяються на громадські (публічні), які пропонують безкоштовну освіту згідно з державним навчальним планом, і недержавні.

Недержавні школи поділяються на соціальні, релігійні та приватні. Недержавні школи можуть використовувати в навчальному процесі власні програми навчання. Фінансуються такі школи переважно з внесків батьків. Іншими джерелами можуть бути кошти приватних організацій та фондів. Дипломи, які видають недержавні школи, визнаються на подальших етапах навчання.

З 2006 року в Польщі діють два міністерства: Міністерство освіти та Міністерство науки та вищої освіти. Міністерство освіти опікується усією освітньою системою за винятком вищої освіти, яку курує Міністерство науки та вищої освіти.

Першим рівнем системи освіти в Польщі є дошкільна освіта. Дошкільна освіта починається від 3-х років. Вона є добровільною, рішення про це приймають батьки. У 6-річному віці, а з 2012 року в 5-річному віці всі діти закінчують так звану передшкільну філію (предшколе) при дошкільних установах, у якій вони проходять початкову підготовку до навчання в школі.

Обов'язкове (від 6 років до 16) навчання триває десять років і охоплює рік обов'язкової дошкільної освіти, шість років початкової школи та три роки гімназії.

Початкова школа (Szkoła Podstawowa) – 6 класів, загальнообов'язкова. Початкова школа Польщі складається з двох етапів навчання. Перший етап охоплює 1–3 класи. Навчання проводиться у вигляді інтегрованого навчання. Однак уроки фізичної культури не об'єднують із жодним іншим предметом, а викладають як окрему навчальну дисципліну. Цей етап навчання передбачає чотири уроки фізичної

культури на тиждень та два гурткових заняття. Традиційно це гуртки з плавання. Але, якщо матеріально-технічна база навчального закладу не дозволяє впроваджувати плавання, то за бажанням батьків визначається зміст гурткової роботи. Уроки фізичної культури зазвичай проводять учителі початкових класів.

Другий період навчання в початковій школі Польщі охоплює навчання у 4–6 класах. У цей період ведеться предметне навчання. Кожний предмет викладає фахівець. Уроки фізичної культури проводять тричі на тиждень згідно з розкладом та 2 заняття в позаурочний час.

Гімназія (Gimnazium) – 3 класи. Фізично школа і гімназія можуть бути в одній будівлі, і учень усі 10 років ходить в одну школу, змінивши лише статус з «школяра» на «гімназиста». Після закінчення гімназії учні можуть навчатися в ліцеї або в школі заводовій (на зразок навчальних закладів профтехосвіти)

Ліцей (Liceum) – 3 роки. Лише після закінчення ліцею можна поступити до вищого навчального закладу.

Після закінчення середньої школи учні можуть скласти матуральні іспити й за умови успішного складання отримати атестат зрілості (матуру), або як ще його називають «swiadectwo dojrzalosci» (свідоцтво зрілості).

Навчання є безкоштовним для всіх учнів. Єдиним критерієм прийняття до школи є вік.

3.2. Особливості шкільного фізичного виховання

Початок процесу змін у шкільному фізичному вихованні поклали ще у 1996 році, коли парламент Польщі прийняв Закон про фізичну культуру, який передбачав поступове збільшення уроків з фізичного виховання (до п'яти на тиждень) у всіх типах шкіл. У розкладі уроків передбачають 3 години для фізичного виховання, а 2 години, які є також обов'язковими, проводять з учнями у позаурочний час (друга половина навчального дня). Зміст цих занять залежить від можливостей спортивної бази школи, географічних та кліматичних умов даного регіону, інтересів учнів, професійної підготовленості вчителя фізичного виховання.

Сільські основні школи лише на 30 % обладнані спортивними заходами та 85 % з них мають фізкультурні майданчики. У міських школах ситуація дещо краща, понад 80 % мають спортивні зали, а близько 90 % – фізкультурні майданчики.

Найпопулярніші види спорту серед дівчат:

1. Спортивні ігри (баскетбол, волейбол, гандбол, настільний теніс) – 51 %;
2. Туризм – 27 %;
3. Водні види спорту (плавання, веслування на байдарці) – 22 %.

Найпопулярніші види спорту серед хлопців:

1. Футбол – 55 % (56 % у 2005 році);
2. Спортивні ігри (баскетбол, волейбол, гандбол) – 29 % (20 %);
3. Водні види спорту (плавання та веслування на байдарках) – 16 % (24 %).

Упродовж навчання вчителі фізичної культури контролюють те, як учні ведуть «Спортивний щоденник учня», де вони фіксують свої результати, очікування, кількість відвіданих занять та ін.

Школа повинна забезпечити проведення уроків фізичного виховання обсягом 3 години на тиждень.

Уроки фізичного виховання повинні проводитись у спортивному залі, у спеціально обладнаному приміщенні, що замінює зал, або на шкільному спортивному майданчику. Особливо рекомендованими є рухові заняття на свіжому повітрі.

Передбачено також одну або дві години з класно-навчальних занять для проведення фізичної культури у формі, яку обрали самі учні. Такі заняття називають альтернативними формами фізичної культури. Ці години можуть реалізуватися у формі спортивних занять, занять корекційно-оздоровчих, танцювальних або занять з активного туризму.

За даними спеціального моніторингу, проведеного за підсумками 2009/2010 навчального року, 57 % занять з фізичного виховання відбуваються в класно-навчальній формі, 47 % занять з фізичного виховання відбуваються в інших формах, передбачених навчальною програмою. Серед них найпопулярнішими є спортивні заняття (44 %), рекреаційно-оздоровчі (29 %), танцювальні заняття (16 %), активний туризм (11 %).

3.3. Аналіз змісту шкільних програм з фізичного виховання

Завдання програми з фізичного виховання початкових шкіл Польщі:

- фізичне виховання має приносити учням задоволення та можливість фізично розвиватися;
- шкільна фізична активність повинна переростати в самостійні заняття спортом після закінчення школи;
- необхідно створювати учням умови для розвитку вміння оцінювати власні досягнення і очікування;
- при оцінюванні варто враховувати не так отриманий результат, як власні досягнення учнів;
- важливим є зв'язок рухової діяльності зі здоров'ям людини.

Освітні завдання передбачають таке:

- вироблення вміння брати участь в індивідуальних і колективних видах спорту;
- формування навичок здорового способу життя;
- розвиток умінь;
- гармонійний розвиток психофізичного стану школярів;
- розвиток відповідальності за власне здоров'я.

У програма з фізичного виховання у Польщі для початкових шкіл (4–6 класи) передбачено такі види рухової активності:

- командні ігри;
- легка атлетика;
- активне дозвілля на природі;
- корекційна гімнастика;
- гімнастика;
- плавання;
- аеробіка – танцювальні вправи, ритміка;
- рекреаційно-спортивні заняття;
- рухливі ігри та забави;
- піші та велосипедні мандрівки;
- відновлювальні заходи, йога, стретчинг.

Основна мета реалізації програми з фізичного виховання – розв'язання оздоровчих завдань. Здоров'я в програмі визначається

як рівновага фізичних, психічних і суспільних можливостей, а також як використання значною мірою потенціалу розвитку.

Програма трактує фізичну активність і натренованість як позитивні характеристики здоров'я. Тому концепція тренуваності, спрямована на здоров'я, повинна виражатися в програмах навчання і критеріях оцінювання з фізкультури.

Зміст фізичної культури у новій програмі містить п'ять тематичних блоків:

- визначення рівня фізичного розвитку, підготовленості і фізичної активності;
- оздоровчий тренінг;
- безпека фізичної активності й особиста гігієна;
- спорт;
- оздоровча освіта.

Згідно з розпорядженням міністра освіти від 9 серпня 2011р., реалізація обов'язкових занять з фізкультури може відбуватися в різних формах, однак у програмі обов'язково треба передбачати години для занять оздоровчого спрямування.

Використання програми в конкретній школі погоджує директор школи за пропозицією вчителя. Під час затвердження програми навчання також варто враховуватися побажання учнів.

Спосіб встановлення оцінювання з фізичної культури визначений розпорядженням міністра національної освіти від 30 квітня 2007 р. Згідно з цим розпорядженням, учитель, який виставляє оцінку з фізкультури, зобов'язаний ураховувати наполегливість учня на занятті. Це розпорядження спрямовує критерії оцінок з фізкультури на виконання мотивувальної функції оцінювання. Отже, система оцінювання повинна бути спрямована насамперед на залучення учня до систематичних занять.

Критерії оцінювання в цій сфері такі: підготовка учня до занять, активна участь в обов'язкових заняттях, взаємодія з іншими учнями, дотримання відповідних принципів і правил. Окрім того, учитель, оцінюючи учня, повинен ураховувати його участь у не обов'язкових спортивних заняттях, рекреаційних і туристичних заходах.

Важливою сферою оцінки з фізичної культури є оцінювання рухових вмінь, які в польській програмі визначаються також як техніка руху або спортивна техніка.

На оцінку з фізичної культури можуть впливати також володіння навичками суддівства, обізнаність з принципами страхування і самострахування, знання правил безпеки, знання вправ, пов'язаних з утриманням правильної постави, а також уміння визначати власну підготовленість.

Незважаючи на те, що підвищення рівня фізичної підготовленості є одним з головних завдань програми, вихідний рівень фізичної підготовленості не може бути основним фактором у виставленні оцінки. Учитель насамперед повинен зважати на динаміку прогресу конкретного учня в цьому напрямі.

Міністерство національної освіти Польщі визначило базовий мінімум з предмету «Фізичне виховання», до якого можна додавати частину навчального матеріалу (шкільний компонент), яку опрацьовує сам учитель під час укладання так званої «авторської частини програми». Міністерство національної освіти щороку пропонує 6–8 програм педагогів-новаторів з різних регіонів Польщі. Вони видаються великим накладом і доступні кожному вчителю, тому він може обрати для себе будь-яку з програм.

Учитель фізичного виховання має змогу застосувати власну технологію педагогічної діяльності під час проведення уроків. Тому, розробляючи свою програму, варто урахувувати інтереси учнів щодо запропонованих фізичних вправ і певних видів спорту, матеріальну базу, географічно-кліматичні умови, у яких функціонує школа та ін.

Зазвичай наприкінці навчального року в школах Польщі проводиться анкетування, яке дає змогу виявити побажання школярів щодо вибору змісту уроків фізичної культури на наступний рік. Побажання учнів ураховують вчителі під час розроблення власних авторських навчальних програм. Обов'язкова умова – це тісний зв'язок уроку фізичної культури з основами здоров'я. Зазвичай кожна з таких програм має: основні положення програми, освітні цілі, методичні положення, зміст основних розділів програми. Окрім зазначеного, програма може містити очікувані досягнення учнів.

3.4. Оцінювання досягнень учнів на уроках фізичного виховання

У школах Польщі існують конкретні вимоги щодо отримання тієї чи іншої оцінки. Як приклад, наведемо критерії оцінювання з фізичного виховання в гімназії міста Сідлець:

- *незадовільна оцінка* – учень не виконує поточні завдання під час уроку, незважаючи на свої фізичні можливості, і не робить жодного очевидного прогресу, не виконує нормативні вимоги, передбачені навчальною програмою;

- *допустима оцінка* – здобуті знання та вміння дають змогу продовжувати заняття з фізкультури. Учень виконує поточні програмні завдання під час уроку гірше, ніж це дозволяють його фізичні можливості, але робить мінімальний прогрес, виконує мінімальні нормативні вимоги, передбачені навчальною програмою;

- *достатня оцінка* – учень виконує поточні програмні завдання під час уроку гірше, ніж це дозволяють його фізичні можливості, але демонструє прогрес, виконує на задовільному рівні нормативні вимоги передбачені програмою;

- *добра оцінка* – учень добре засвоїв знання та вміння, виконує поточні програмні завдання під час уроку в межах своїх фізичних можливостей і демонструє систематичний прогрес, достатньо виконує програмні вимоги в тестових вправах;

- *дуже добра оцінка* – учень здобув знання і вміння, що перевищують програмний матеріал, коректно виконує поточні програмні завдання під час окремих уроків і демонструє значний прогрес, дуже добре виконує програмні вимоги у тестових вправах, а також здатний виконати нормативи;

- *відмінна оцінка* – учень здобув знання і вміння значно ширші, ніж це передбачено програмою навчання, коректно виконує поточні програмні завдання під час окремих уроків і демонструє значний прогрес, досягнув успіхів у позашкільних змаганнях, виконує усі нормативні вимоги, а також здатний виконати понадпрограмні нормативи (табл. 4).

**Критерії оцінювання з фізичного виховання
в гімназії міста Сідлець**

Оцінка	Успішність у відсотках
відмінно	100
дуже добре	95–100
добре	81–94
достатньо	51–80
допустимо	36–50
незадовільно	35

Щодо оцінок у тестуванні, то їх виставляють за десятибальною шкалою відповідно до результату, який показав учень.

Оцінки в тестуванні:

- відмінно – 10;
- дуже добре – 8;
- добре – 6;
- достатньо – 5;
- допустимо – 3;
- мінімально – 1.

З-поміж тестів, які проводяться в польських школах і за які учні отримують відповідну оцінку, навчальна програма передбачає такі:

1. Тест натренованості автора Хромінського.
2. 12-хвилинний тест Купера.
3. Індекс натренованості Зухори.
4. Гімнастика.
- 5–6. Дві гри, обрані серед основних спортивних ігор (футбол, гандбол, баскетбол, волейбол).
7. Довільно обрана гра або забава з-поміж інших ігор і спортивних забав.

Програма також передбачає можливість отримати додаткові бали, які можна отримати за такі досягнення:

- зразкове відвідування уроків фізичної культури (до 3 балів за семестр);
- допомога в організації спортивних заходів (до 2 балів щомісячно);
- документально підтверджене відвідування шкільних та позашкільних спортивно-рекреаційних заходів (до 5 балів за семестр);
- пропаганда здорового способу життя (до 3 балів за семестр);
- знання про фізичну культуру та її історію (до 3 балів за семестр);
- спортивні досягнення/рекорд школи, перемоги в змаганнях/ (до 2 балів за кожну перемогу);
- участь у спортивних змаганнях у складі збірної команди школи: міських (8 балів), районних (10 балів), обласних (20 балів), загальнонаціональних (50 балів) за кожен виступ.

3.5. Особливості тестів фізичної підготовленості в загальноосвітніх школах Польщі

Тест натренованості Хромінського.

Тест варто проводити упродовж одного дня. Він містить такі випробування:

1. *Біг на 60 метрів*. Учень має одну спробу, час фіксується з точністю до однієї десятої секунди.

2. *Кидок набивного (лікарського) м'яча над головою двома руками назад*. Учень виконує кидок спиною вперед після кількох кроків розгону, при цьому він не повинен заступати за обмеження, учень може використати дві пробні спроби і три залікові. Ураховується найкраща спроба учня.

3. *Біг на витривалість* (600 м–дівчата; 1000 м–хлопці).

Біг починається зі спільного старту всіх учнів, час вимірюється із точністю до 0,1 секунди.

12-хвилинний тест Купера.

Тест Купера для визначення загальної витривалості в Польщі оцінюють за п'ятибальною шкалою. При цьому оцінювання визначається як слабо виконаний тест, середньо, добре, дуже добре та відмінно.

Гімнастика.

Оцінюються рухові вміння учнів. Оцінюванню підлягають: техніка, темп, прогрес результату.

Оцінювання відбувається за 10-бальною шкалою:

10 пунктів – дуже добре виконання;

9 пунктів – добре виконання;

6 пунктів – задовільне виконання;

5 пунктів – слабе виконання;

3 пункти – посереднє виконання;

1 пункт – відсутність навичок або вмінь (учень присутній на заняттях і виконує фізичні вправи).

Індекс натренованості Зухори.

Цей тест дозволяє оцінити швидкість, стрибучість та гнучкість учнів.

Оцінювання здійснюється за 6-бальною шкалою. Оцінка може бути:

– мінімальна – 1 бал;

– достатня – 2 бали;

– добра – 3 бали;

– дуже добра – 4 бали;

– висока – 5 балів;

– блискуча – 6 балів.

Для оцінювання швидкісних можливостей школярів використовують біг упродовж 10 секунд з високим підніманням стегна на місці з плесканням під зігнутою ногою. При цьому підраховується кількість зроблених оплесків.

Для визначення швидкісно-силових можливостей учнів (стрибучості) використовують стрибок у довжину з місця. При цьому характерною особливістю є те, що відстань, яку подолав школяр, вимірюють не в сантиметрах, а в стопах. Ми вважаємо, що такий підхід є надзвичайно корисним, оскільки враховує індивідуальні особливості учнів.

Контрольні запитання

1. Назвіть загальні особливості системи освіти в Польщі.
2. Розкрийте особливості навчання та фізичного виховання в початковій школі у школах Польщі.
3. Розкрийте особливості навчання та фізичного виховання в гімназії.
4. Розкрийте особливості навчання та фізичного виховання в школах заводових чи в ліцеях.
5. Окресліть особливості шкільного фізичного виховання.
6. Які існують форми занять з фізичного виховання в закладах освіти Польщі?
7. Проаналізуйте зміст шкільних програм з фізичного виховання.
8. Розкрийте зміст тематичних блоків навчальної програми з фізичної культури.
9. Які критерії оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках фізичної культури?
10. Яку роль в оцінюванні навчальних досягнень учнів відіграє «спортивний щоденник учня»?
11. Що таке система «бонусних балів»?
12. Розкрийте особливості тестів фізичної підготовленості в загальноосвітніх школах Польщі.
13. Назвіть програму проведення тесту Хромінського.
14. У чому суть проведення тесту Зухори?
15. Порівняйте систему освіти та систему фізичного виховання Польщі та України.

4. Фізичне виховання в шкільній системі освіти Італії

4.1. Структура освіти в школах Італії

Освіта в Італії є явищем багатограним, з давньою історією та самотутньою традицією. Починаючи з часів заснування перших шкіл і університетів в Європі та закінчуючи формуванням основ Болонської системи, італійській освіті та Італії в цілому судилося відіграти особливу роль у загальноєвропейському освітньому процесі.

У системі освіти Італії провідну роль відіграє держава, зокрема міністерство освіти. Система освіти в Італії, у тому числі шкільної перебуває під контролем держави. Міністерство освіти забезпечує матеріальне утримання шкіл на всіх рівнях і суворо контролює навчання у приватних школах. Воно розробляє навчальні програми і влаштовує конкурсні іспити для отримання посади вчителя у всіх державних школах. Окрім держави, значний вплив на освітній процес має католицька церква. Саме в Італії вплив католицької церкви на освіту залишається найбільш помітним в Європі. Це пояснюється насамперед близькістю Ватикану (рис. 3).

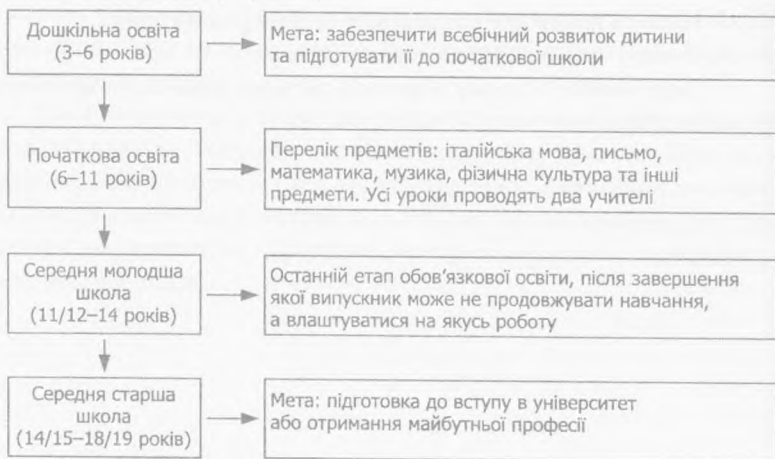

Рис. 3. Структура системи освіти в Італії та її особливості

Дошкільна освіта в країні триває для дітей віком від трьох до шести років у дошкільних дитячих закладах (дитячих садках). З шести місяців (іноді з трьох місяців) до трьох років дитина може відвідувати ясла. Такий ранній вік відвідування ясел пов'язаний з відносно короткою тривалістю (5 місяців) оплачуваної декретної відпустки в Італії. Платня за відвідування ясел та дитячих садків залежить від доходів родини та визначається місцевими органами влади. Групи в державних дитячих садках, як правило, є доволі великими, кількість дітей у групі може коливатися до 30 осіб. Відвідувати ясла і дитячі садки діти можуть вільно з початку вересня до кінця червня, в липні за потреби можуть відвідувати спеціальні дошкільні заклади. Завдання дитячого садка полягає в забезпеченні всебічного розвитку дитини та підготовці її до початкової школи. Велике значення в дошкільній освіті країни має католицька церква, яка часто опікується окремими дошкільними дитячими закладами.

4.2. Шкільна освіта в Італії

Більшість італійських шкіл є державними, кількість приватних становить близько 5% від загальної кількості. Як державні, так і приватні школи мають однакову програму, а їх учні складають однакові іспити та випробовування для отримання документів про шкільну освіту. Обов'язковою є освіта упродовж 8 років у початковій і середній школі. У шкільній освіті важливе значення має католицька церква, вивченню основ католицизму відведено окремі години в шкільній програмі. Увесь курс шкільної системи освіти Італії можна розділити на два етапи: початкову школу й середню. Вони своєю чергою діляться на початкову школу першого ступеня (*scuola elementare 1*) й початкову школу другого ступеня (*scuola elementare 2*) та середню молодшу й середню старшу школи.

Навчальний рік триває 9 місяців. Зазвичай розпочинається в середині вересня й завершується в середині липня. Щорічно шкільний календар розглядають і затверджують на регіональному рівні. Упродовж навчального року передбачено 2 тижні різдвяних канікул і один пасхальний тиждень, окрім того вихідними є 1 листопада, 1–8 грудня, 25 квітня і 29 червня. Діти навчаються п'ять днів на тиждень по шість

годин на день. У кінці кожного ступеня проводиться тестування. Замість звичних для нас балів застосовується система оцінок («відмінно», «добре» і т. д.). Зазначимо, що діти з обмеженими можливостями навчаються разом з усіма. Наповнюваність класів в італійських державних школах є більшою порівняно з приватними школами.

Початкова освіта (6–11 років). Перелік предметів у початковій школі є невеликим, до нього входить італійська мова, письмо, математика, музика, фізична культура та інші предмети. В італійських школах заняттям з музики приділяють особливу увагу. Усі заняття в класі початкової школи проводять два викладачі. Після закінчення початкової школи складають обов'язкові іспити, відповідно до результатів яких видаються документи про завершення початкової школи. Початкові школи є безкоштовними й обов'язковими для всіх.

Основна мета викладання предмета «Фізична культура», згідно з навчальною програмою початкової школи, – дати учням розуміння того, що «Тіло – найвища цінність». Йдеться про спосіб життя в цілому і про поведінку особистості в світі і суспільстві. Завдання полягає у формуванні ідентичності самопізнання і пізнання навколишніх, а також у визначенні власних життєвих прагнень.

Зміст дисципліни передбачає, окрім набуття практичних умінь через засвоєння великої кількості рухливих ігор, розширення теоретичних знань. Основними темами є: частини тіла, органи чуття та сприйняття, основи правильного харчування, особиста гігієна, проблеми навколишнього середовища і шкідливих для здоров'я звичок.

Оцінка виставляється відповідно до «портфолію особисто здобутих умінь» і документів, що підтверджують участь учня в активному проведенні дозвілля (грамоти, кубки, медалі та ін.), які отримав учень упродовж навчання в молодшій школі.

Зазвичай в Італії на цьому етапі, як і в Україні, фізичну культуру викладають вчителі початкових класів. Проте значно допомагає у проведенні уроків фізичної культури і позаурочних форм Національний олімпійський комітет Італії та федерації з видів спорту. Учні мають змогу безкоштовно та на власний розсуд відвідувати різноманітні спортивні гуртки.

Середня молодша школа (11/12–14 років). Заняття в середній школі з кожного предмета проводять окремі викладачі. На цьому етапі школярі вивчають італійську мову і літературу, історію, геогра-

фію, математику, технологію, природничі науки (інтегрований курс), англійську та іншу іноземну європейську мову, мистецтвознавство, музику, фізичну культуру й релігієзнавство. Після завершення кожного року навчання проводяться іспити за системою «здало – не здало». Якщо учень не складає цього випробування, його залишають на наступний рік. Це стосується і фізичної культури. Завершується навчання в середній школі випускними іспитами: письмовими – з математики, італійської та іноземної мови, усними – з інших предметів, у тому числі з фізичної культури. Успішне складання іспитів дає змогу отримати атестат про середню освіту (*licenza media*).

Навчальні плани зазвичай передбачають також вивчення однієї іноземної мови. Проте атестат про завершення (*diploma di licenza elementare*), що дозволяє продовжити навчання на наступному етапі, мають право видавати лише державні школи. Середня школа є останнім етапом обов'язкової освіти в Італії, після її завершення випускник може не продовжувати навчання, влаштуватися на якусь роботу. Звісно, вибір робочих місць з таким рівнем освіти є не великим, і тому більшість учнів продовжує навчання в старшій школі.

4.3. Особливості фізичного виховання в італійських школах

На вивчення фізичної культури на цьому етапі відводиться до 20% год навчального плану, що становить не менше ніж 2 уроки щотижня. Для дітей з особливим потребами кількість годин може відрізнятись.

Основна мета предмета – усвідомлення власних фізичних можливостей, формування навичок самоконтролю, самооцінки, оволодіння основами безпеки життєдіяльності.

Зміст дисципліни передбачає використання вправ на розвиток фізичних якостей, формування техніки рухових дій, вироблення вміння самооцінювання та самоконтролю, вивчення методів тренування. Окрім цього, учні повинні засвоїти правила вуличного руху під час їзди на велосипеді та мотоциклі, способи вираження емоцій та спілкування.

На цьому етапі, на відміну від попереднього, уроки проводять вчителі-спеціалісти з фаху. Щоб мати кваліфікацію вчителя фізичної

культури, необхідно отримати ступінь магістра і мати щонайменше рік досвіду педагогічної діяльності.

Середня старша школа (14/15–18/19 років). У старшій школі учень або отримує загальну освіту в ліцеї, який готує учня до вступу в університет, або разом зі шкільною освітою опановує певну професію в коледжі. Старша школа, яка готує за загальною програмою для вступу в університет, поділяється на кілька типів ліцеїв: технічні, гуманітарні, класичні та інші. Навчання в одному з них визначає вибір у майбутньому напрямі навчання в університеті. Попри відмінності програм у різних типах ліцеїв, усі вони мають низку однакових дисциплін, зокрема італійську мову, історію, математику та інші. Закінчивши старшу школу (ліцеї), учні складають іспити та отримують документ про повну середню освіту, який є підставою для вступу в університет.

У другому півріччі передбачено проміжне тестування, результати якого зазначаються в таблиці успішності. Оцінка виставляється за десятибальною шкалою від 1 до 10. Задовільним вважається результат від 6 балів. За наявності незадовільних оцінок у кінці першого півріччя учителі розробляють для учнів спеціальні програми. У разі неуспішності з більшістю предметів у кінці навчального року учень залишається на повторне навчання на наступний рік. Після п'яти років навчання школяр складає комплексний державний іспит (*maturità*), який має письмову та усну частину. Заздалегідь розроблених білетів немає.

Урок фізичної культури залишається обов'язковим і на цьому етапі.

Основна мета, згідно з програмою, – це досягнення оптимального фізичного розвитку, удосконалення техніки виконання раніше вивчених вправ.

Зміст дисципліни передбачає вивчення структури і правил індивідуальних і командних видів спорту, застосування основних принципів теорії і методики тренувань, ознайомлення з основами харчування під час фізичної активності, проблемами допінгу у спорті.

4.4. Оцінювання навчальних досягнень учнів італійських шкіл

Оцінювання з фізичної культури в Італії має на меті визначити рівень набутих рухових умінь та розвиток фізичних якостей учнів,

а також виявити за допомогою усних і письмових тестів рівень знань з цього предмета.

Оцінка виставляється на основі «портфоліо набутих навичок», що переводиться у певну кількість кредитів, які дають змогу отримати необхідну оцінку на державному іспиті (*maturità*). Ураховуються також кредити, отримані за участь у позакласній спортивній діяльності. На цьому етапі уроки проводять лише вчителі-спеціалісти з фаху.

Навчаючись у середній школі, учні італійських шкіл мають змогу відвідувати додаткові заняття з фізичної культури (максимум 6 елективних годин). Найпоширенішими видами спорту, які обирають учні, є заняття на велотреці, плавання, гімнастика, гірськолижний спорт, спортивне орієнтування, а також волейбол, футбол та баскетбол. Як правило, такі заняття проводить учитель і вони спрямовані, як стверджують італійські фахівці, на підвищення мотивації до занять спортом, а також на формування відчуття колективізму в учнів. Інколи такі факультативні заняття організовують спортивні асоціації, у такому випадку вони є платними і проводять їх для того, щоб знайти талановитих спортсменів.

В Італії, незважаючи на високий рівень освіти та матеріально-технічне забезпечення, є школи, в яких відсутні спортивні зали. Проте в такому випадку для учнів цих шкіл організовують систематичний доїзд до спеціальних спортивних центрів, які обслуговують декілька навчальних закладів. Зазвичай такі центри, окрім спортивних залів, містять басейни, в яких школярі можуть безкоштовно займатися.

Серед європейських країн Італія посідає чільне місце щодо впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання, оскільки однією з перших визнала інтегративне та інклюзивне навчання найоптимальнішою для неповносправних дітей формою здобуття освіти. Про це свідчить і проведення уроків фізичної культури, де, на відміну від українських шкіл, діти з особливими потребами можуть займатися руховою активністю разом з ровесниками. Адже саме в таких умовах діти, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, можуть досягти найвищих результатів в освіті та соціальній інтеграції.

Виставлення оцінок дітям з особливими потребами з фізичної культури відбувається відповідно до досягнень тих завдань індивідуального навчального плану, що був заздалегідь розроблений спільно з батьками та медичним персоналом.

Контрольні запитання

1. Яка структура освіти в школах Італії?
2. Розкрийте особливості управління та організації процесу навчання в Італії.
3. Назвіть терміни та етапи навчання в початковій школі.
4. Які предмети вивчають школярі італійських шкіл у початковій школі?
5. Охарактеризуйте зміст фізичного виховання в початковій школі Італії.
6. Проаналізуйте зміст шкільного спорту в Італії.
7. Назвіть найпоширеніші види спорту, в яких беруть участь італійські школярі у позаурочний час.
8. Яке значення в системі оцінювання навчальних досягнень з фізичної культури має «портфоліо»?
9. Які предмети вивчають учні в середній школі?
10. Яка кількість годин відводиться на фізичне виховання в середній молодшій школі Італії?
11. Охарактеризуйте суть фізичного виховання в середній молодшій школі.
12. Назвіть основні особливості фізичного виховання у середній старшій школі?
13. Проаналізуйте критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з фізичної культури в школах Італії.
14. Назвіть основні елементи фізичного виховання дітей з особливими потребами.
15. Порівняйте системи освіти та фізичного виховання італійських і українських шкіл.

5. Розвиток системи освіти та фізичної культури у Франції

5.1. Структура системи освіти у Франції та особливості навчання

У Франції співіснують приватна й державна системи освіти. У приватних навчальних закладах навчається близько 20% усіх учнів Франції. Держава затверджує всі шкільні програми для приватних і державних шкіл, організовує конкурси та іспити. Тільки вона має право на видачу дипломів до рівня бакалавра (baccalaureat). З 1959 року приватна освіта одержує від держави (contrat d'association) і саме держава оплачує працю викладачів і бере участь у витратах на навчання (8 з 9-ти часток шкіл користуються цією допомогою).

Організацію, зміст циклів навчання визначають реформи, проведені вже впродовж 30 років, що забезпечує демократизацію освіти і її адаптацію до нестатків суспільства, яке розвивається.

Основні реформи останніх років:

- розвиток мережі дитячих садків (ecoles maternelles), щоб усі діти з 4–5 років були ними забезпечені;
- скасування перехідного іспиту від початкової школи в коледж, створення адаптаційних класів (classes de soutien) з низьким рівнем успішності;
- організація основної освіти (tronc commun) без спеціалізації і розподілу на групи з початкової школи до коледжу;
- безкоштовність освіти – видача учням необхідних посібників на термін навчання, оплата проїзду до школи;
- введення нових предметів: інформатики, фізики, основ цивільної освіти.

Чи є система освіти Франції ефективною? З погляду французів, вона все ще занадто теоретична, а технічна освіта, яка довгий час залишалася в забутті, погано розвинена. Умови навчання також мають свої недоліки: перевантаженість класів, нестача викладацького складу і матеріалів для навчання, наявність учнів з різним рівнем підготовки в одному класі, занадто швидка зміна програм і методів навчання, де-

градація іміджу і ролі викладача в суспільстві. Складно порівнювати Францію з Україною, але освітні проблеми в нас багато в чому спільні. У системі освіти Франції також існують проблеми та недоліки. Уряд цієї країни намагається реформувати систему освіти (зі змінним успіхом) і збільшити дотації на її розвиток. Незважаючи на всі наявні труднощі, ця система освіти вважається однією з кращих у Європі.

Структура освітньої системи Франції:

- дошкільна освіта (до 6 років);
- початкова освіта (6–11 років);
- середня освіта (11–18 років), що закінчується іспитом для отримання ступеня бакалавра;
- вища освіта.

Дошкільна освіта у Франції не є обов'язковою. Більшість дітей ще від 2–3 років відвідують так звані «материнські школи» (*ecoles maternelles*), в яких педагоги й психологи 3–4 роки готують їх до школи. У дитячі садки приймають дітей з 2 років (за наявності вільних місць) і до 6 років. Практично всі діти з 3 до 6 років відвідують дитячий садок.

Дитячі садки часто вважають найбільшим успіхом французької системи освіти. Класи добре оформлені, діти щасливі. Граючись, навчаються багатьох корисних речей і одержують навички спілкування.

Діти в садках поділяються на три вікові групи. У першій, з 2 до 4 років, діти тільки граються, у другій (середній) з 4 до 5 років – навчаються ліпити, малювати, а також усно спілкуватися. Третя група (старша) з 5 до 6 років готується читати, рахувати.

Садки працюють п'ять днів на тиждень по шість годин на день (три зранку і три після обіду). У великих містах садки працюють з раннього ранку до 18–19 години. Заняття з фізичного виховання у дошкільнят (вік 3–6 років) проводить під керівництвом вихователя. На практиці це означає, що якщо вчитель займається спортом, то він і дітей залучає до занять з фізичної культури, а якщо він віддає перевагу «інтелектуальним» справам, то й учні мають низьку фізичну активність.

Можливо, такий стан зумовлений тим, що впродовж тривалого часу у французьких школах актуальною проблемою був низький статус вчителя фізичного виховання.

Освіта безкоштовна, не має релігійного змісту й обов'язкова для дітей від 6 до 16 років. У школу діти йдуть віком 6 років. Прийнята

у Франції система шкільної освіти розділена на три блоки: початкова школа (5 років навчання), коледж (4 роки), ліцей (2–3 роки). обов'язковими є перші два.

Ліцей – завершальна ланка системи середньої освіти й одночасно перехідний етап до вищої освіти.

Ліцеї існують двох типів – загальної та професійної освіти. У ліцеях загальної освіти, які відкривають шлях у вищі навчальні заклади Франції, термін навчання – три роки. Відповідно до обраної спеціалізації ліцеїсти складають випускні іспити. Атестат про середню освіту (BAC) має три різновиди: орієнтація на літературу (L), природничі науки (S) або економіку (ES). Другий напрямок має вузьку спеціалізацію: природничі науки й технології сфери послуг (STT), природничі науки й промислові технології (STI), природничі науки й лабораторні технології (STL) та медико-соціальні науки (SMS).

Початкова освіта триває п'ять років, від 6 до 11 років (якщо в дитини немає проблем з навчанням) і поділяється на такі курси:

- підготовчий курс (CP);
- початковий курс 1-й рік (CE 1);
- початковий курс 2-й рік (CE 2);
- середній курс 1-й рік (CM1);
- середній курс 2-й рік (CM2).

Перехід з дитячого садка в початкову школу буває важким для дітей, яким необхідно звикати до дисципліни. Навчання триває 27 годин на тиждень (від 9 до 12 год, і від 14 до 17 год), чотири дні на тиждень і в суботу зранку. У середу і неділю діти відпочивають.

Загалом, у початковій школі заборонені домашні завдання, але це практикується всюди.

У школах змішані класи – дівчата і хлопці разом, незважаючи на те, що все ще можна бачити на старих будинках написи «Школа для хлопчиків» чи «Школа для дівчаток». Усі предмети в класі веде один викладач.

Середня освіта у Франції складається з двох блоків: першого циклу навчання (коледж) і другого циклу навчання.

Цикл спостереження – 6-й і 5-й класи. Усі діти ходять у коледж, проходять однакову програму навчання й обов'язково вивчають одну з «живих» мов.

Наприкінці п'ятого класу деяких дітей, у яких є серйозні проблеми з адаптацією в школі чи затримка розумового розвитку, скеровують у спеціальні секції навчання.

Цикл орієнтації – 4-й і 3-й класи. Діти починають вивчати другу «живу» іноземну мову і можуть вибрати додатково латинську, грецьку чи будь-яку іншу.

Наприкінці 3-го класу учні складають іспити, щоб одержати свідоцтво про закінчення коледжу (раніше цей документ називався ВЕРС).

Після 3-го класу орієнтація подальшого навчання не залежить від наявності свідоцтва про закінчення коледжу. Вона є головною метою і головним напрямком у навчанні, тому що далі учні зможуть продовжити своє навчання або за «коротким», або за «довгим» циклом навчання.

Рішення щодо подальшого напряму (орієнтації) навчання учнів виносить рада класу після консультації з учнями і їх родинами. Батьки можуть вимагати перегляду рішення, якщо воно здається їм необґрунтованим.

У деяких коледжах створюють спеціальні секції для навчання дітей з різними видами відхилень розвитку і поведінку. Їх навчають викладачі, що пройшли професійну підготовку для роботи з «важкими» дітьми.

Другий «короткий» цикл професійної освіти. Професійні ліцеї (аналог наших ПТУ) готують учнів упродовж 2-х років до професійного диплома.

Сертифікат професійної підготовки (САР) видається учневі, що опанував обрану професію, ВЕР (сертифікат загальної професійної освіти), що готує до роботи у визначеній області діяльності, наприклад, у готельному господарстві, транспорті тощо.

У системі французької освіти професійна та загальна освіта більше розділені порівняно з іншими країнами, і через це професійна освіта має невисоку цінність в очах суспільства й учнів.

Професійні ліцеї мають поганий імідж у суспільстві, оскільки вважається прямим шляхом до невисокого соціального статусу й низької зарплати. Це зумовлено тим, що довгі роки на цей цикл навчання спрямували учнів з найнижчим рівнем успішності.

Серед учнів, що одержують ВЕР, майже половина продовжує навчання, щоб скласти іспит на ступінь бакалавра, завдяки наявності «перехідних» класів.

Другий «довгий» цикл навчання – ліцей. Ліцей готує упродовж 3-х років до іспиту на ступінь бакалавра.

Другий клас є «невизначеним» класом, тобто поки що не має визначеної спеціалізації.

Перший клас має багато напрямків – філій навчання, що ведуть до різних видів бакалаврату. Після першого класу учні складають тест з французької мови, оцінка за який враховується під час складання іспиту на ступінь бакалавра.

«Терміналь», чи останній клас ліцею, закінчується складанням іспиту на ступінь бакалавра. «Бак», як його коротко називають французи, не є дипломом, але має величезне значення, тому що дозволяє продовжити навчання в системі вищої освіти.

Вища освіта «короткого» циклу. Вища освіта доступна тільки за наявності ступеня бакалавра. Французька система освіти має різні форми: «короткий» і «довгий» цикл, навчання у вищих школах (Grandes ecoles), університетах.

«Короткий» цикл вищої освіти користується популярністю в суспільстві, тому що дає можливість реально і швидко працевлаштуватися. Звичайно, роботодавець вибирає своїх майбутніх працівників на підставі конкурсу досьє, тому що кандидатів на місце більше, ніж вакансій.

Існують такі види освітніх установ «короткого» циклу:

- відділення вищої технічної освіти в ліцеях, які готують до одержання диплома про вищу технічну освіту;
- університетські технологічні інститути, які існують при університетах і результатом яких є одержання університетського технологічного диплома.

Вища освіта «довгого» циклу. Університети є єдиними установами, що приймають усіх кандидатів без попереднього відбору (хоча негласно і нелегально існує відбір за оцінками на ступінь бакалавра), і саме тому в університетах часто виявляються студенти, що просто не вступили до навчальних закладів.

Більша частина бакалаврів вступають до університетів, але близько 40% залишають навчання упродовж першого року.

У Франції є ймовірність потрапити в університет без наявності ступеня бакалавра шляхом складання спеціального іспиту в університет (ESEU), але це можливо тільки в поодиноких випадках і тільки для досвідчених фахівців, що мають великий стаж практичної роботи.

Практично всі університети є державними, за винятком декількох конфесійних.

Університетська освіта має три цикли:

1. Перший цикл упродовж 2 років готує до одержання диплома про загальну університетську освіту, але цей диплом не має практичної цінності на ринку праці.
2. Другий цикл готує до ліцензії впродовж одного року.

Недавно була також надана можливість професійної освіти: MST (maitrisés des sciences et techniques) і магістратура (les magisteres), у якій навчаються три роки.

3. Третій цикл поділяється на дві філії:

- філія, яка дозволяє отримати професійний диплом вищої спеціалізованої освіти (DESS). Навчання триває упродовж 1 року після одержання ступеня maitrise і містить навчання і практику;
- філія, яка дозволяє отримати диплом поглибленого вивчення (DEA). Це навчання з дослідницької роботи. Після одержання диплома поглибленого вивчення упродовж одного року можна підготувати наукову працю.

5.2. Розвиток системи фізичної культури у Франції

Аналіз історії розвитку фізичного виховання і спорту у Франції необхідно розпочати з часів правління Луї XIV, який акцентував увагу на мистецтві фехтування та підкреслював граційність і вишуканість гри в теніс. Крах елітної культури настав після Французької революції, внаслідок якої владу отримав Наполеон. Від того часу провідним гаслом французької системи тіловиховання стало: «Кожен француз народжується солдатом». Так, у 1817 році до Франції був запрошений Амороз із метою створення гімназії, яка б поєднала кращі німецькі та скандинавські надбання освіти. Гімназія була збудована в Жуєнвілі і функціонувала понад століття як центр військової та спортивної підготовки. До 1845 року в Жуєнвілі працював Кліас, який заклав підвалини підготовки інструкторів з фізичної підготовки. До 1887 року вагоме значення в підготовці військового складу та інструкторів мала військово-прикладна

фізична підготовка, пізніше Демені ввів, так звані, «терапевтичні вправи» і, зрештою 1906 року Геберт, який сповідував філософію Руссо, упровадив свій «натуральний метод». Слід зазначити, що в ці роки фізичне виховання у Франції ототожнювали лише з гімнастикою («la Gym»), а спорт передбачав заняття спортивними іграми. В останні роки XIX століття за підтримки П'єра де Кубертена спорт став популярним і серед середнього класу. Витоками зародження професійного спорту у Франції можна вважати проведення напів-професійних велоперегонів між Руаном та Парижем, які з часом переросли в Тур-де Франс.

Значний вплив на сучасний стан фізичного виховання і спорту мала поразка Франції у Другій світовій війні, а також невдалий виступ французів на Олімпійських іграх 1952 року, що зумовило сплеск патріотизму у країні. Тодішній уряд, який очолював Шарль де Голь, ухвалив рішення щодо поліпшення організаційної та фінансової сторони спорту як чинника, навколо якого можуть згуртуватися націоналісти Франції. У результаті був розроблений чотирирічний план і виділено 46,5 мільйонів фунтів, які значно покращили стан фізичного виховання і спорту в країні. Окрім цього, уряд визначив пріоритетні види спорту, які отримали більше капіталовкладень. Такими видами спорту у 1958 році були велоспорт, футбол, регбі та теніс. Ця політична й економічна підтримка відчувається і сьогодні у світовому статусі Франції у цих видах спорту.

Важливим заходом щодо поліпшення фінансування спорту загалом стало впровадження у 1985 році спортивної лотереї, кошти з якої, а це близько 3 млрд франків, розподілялися щорічно між спортивними федераціями і клубами.

Значимо, що на розвиток фізичної культури у Франції значний вплив завжди мали органи місцевого самоврядування, так звані комуни. Так, відомий французький економіст В. Андрефф підкреслює, що дія місцевих органів влади в галузі фізичного виховання і спорту проводиться у трьох основних напрямках:

- будівництво й модернізація спортивних споруд з урахуванням потреб населення;
- організація різних видів фізичної активності та спорту для всіх груп населення;
- фінансування.

Спортивні бюджети муніципалітетів міст значно відрізняються і залежать не тільки від спортивних традицій, наявності професійних та аматорських команд, спортивних споруд, а й від ставлення керівництва муніципалітету до спорту. Переважно 5% з бюджету місцева влада витрачає на потреби спорту.

Окрім прямих фінансових дотацій, держава надає місцевим спортивним організаціям і спортивним спорудам непряму допомогу у вигляді звільнення від податків під час проведення різноманітних заходів, надання їм права на безкоштовне встановлення кафе та реклами на стадіонах, а також можливість отримувати різні позики.

У 1995 р. Національний центр з територіального громадського функціонування провів анкетування членів близько 400 французьких комун з населенням понад 5000 жителів. Згідно з даними цього опитування, більшість комун віддає перевагу розвитку спорту для всіх, забезпеченню належного фізичного виховання в навчальних закладах (школах, коледжах, університетах), а також превентивним заходам.

Таким чином, практично кожний громадянин має доступ до спортивних занять. Кожна комуна має власний спортивний зал, у якому клуби й асоціації організують заняття з різноманітних видів спорту.

5.3. Особливості шкільного фізичного виховання у школах Франції

Вагому роль у розвитку фізичного виховання і спорту в країні належить шкільному фізичному вихованню. В основі сучасної шкільної системи фізичного виховання лежить навчальна програма та офіційні розпорядження, прийняті ще далекого 1969 року, які визначають кількість щотижневих годин фізичної культури в початковій та середній школі.

Заняття з фізичного виховання у дошкільнят (вік 3–6 років) і дітей МШВ (6–10/11 років) проводиться під керівництвом вихователя або вчителя початкової школи. На практиці це означає, що якщо вчитель займається спортом, то він і дітей залучає до занять з фізичної культури, а якщо він віддає перевагу «інтелектуальним» справам, то й учні мають низьку фізичну активність.

Уперше заняття з фізичного виховання почали проводити викладачі-спеціалісти в коледжі, тобто з 6-го по 3-й класи (у французькій системі зворотний порядок), і далі – в ліцеї з 2-го і по «терміналь» (клас підготовки до іспитів на бакалавра).

У коледжі навантаження викладача фізичного виховання становить 5 щотижневих годин у 6 і 5 класах та 3 години у – 4 і 3 класах.

Упродовж минулого століття і дотепер французька система фізичного виховання значну увагу приділяє позаурочним формам занять. Так, для учнів початкових класів Франції з 1987 року функціонують дві основні позаурочні програми занять фізичними вправами, мета яких залучити учнів систематично займатися фізичними вправами. Тривалий час участь учителів у програмах була лише на волонтерських засадах. Програми проводилися переважно під керівництвом асоціації спорту в школі та університеті (Association du Sport Scolaire et Universitaire).

Перша програма передбачала добровільні заняття спортом учнів у післяобідній час щосереди, друга «tiers-temps» – у суботу зранку різними видами рухової активності. На початку функціонування зазначених програм близько 25 % учнів брали участь у спортивній діяльності щосереди, й 30 % – в рамках програми «tiers-temps». Проте після того, як участь у реалізації програми «tiers-temps» для вчителів початкових класів стала обов'язковою, тобто функції організації і проведення перейшли до Національного об'єднання шкільних видів спорту (Union National du Sport Scolaire (UNSS)) змінилося співвідношення залучення дітей до програми. У 2000 році активними учасниками програми «tiers-temps» стали близько 50 % дітей.

Така централізована політика надала можливість дітям без винятку усіх шкіл брати активну участь у заняттях спортом і забезпечила можливість пірамідної підготовки талановитої молоді

Більшість видів спорту, якими можуть займатися учні молодшої школи, підтримує незалежна асоціація «Спортивне об'єднання початкових шкіл» (Union Sportive de l'Enseignement Primaire, USEP), що є ліцензованою міністерством освіти. Представники цієї організації та спортивних федерацій з метою залучення учнів початкової школи до занять конкретним видом спорту і пошуку талановитої молоді проводять тренувальні заняття безпосередньо у школі. Таким чином, багато початкових шкіл Франції стають профільними з певних видів спорту.

Останніми роками у Франції значну увагу приділяють і позаурочним заняттям спортом дітей середнього і старшого шкільного віку. Окрім того, Міністерство національної освіти планує проведення реформи, згідно з якою близько сотні французьких ліцеїв післяобідній час зможуть використати для занять спортом, ураховуючи потреби школярів. Установлено, що хлопці зазвичай вибирають футбол, регбі чи гандбол, тобто ігри з м'ячем, дівчата – гімнастику, танці, кінний спорт. Найчастіше, окрім особистої зацікавленості учнів, вибір залежить від умов тієї місцевості, де проживає школяр.

Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте систему освіти у Франції.
2. Які реформи проведено в системі освіти Франції за останні роки?
3. Що таке «материнські школи» і яка їхня роль у дошкільній освіті Франції?
4. Назвіть особливості дошкільної освіти Франції.
5. Проаналізуйте структуру шкільної освіти Франції.
6. Розкрийте особливості навчання в початковій школі Франції.
7. Розкрийте особливості навчання в коледжах Франції.
8. Розкрийте особливості навчання в ліцеях Франції.
9. Проаналізуйте розвиток і становлення сучасної системи фізичної культури в Франції.
10. Як змінювався зміст фізичного виховання від правління Луї XIV до сьогодення?
11. Яка основна мета, завдання та зміст фізичного виховання у початкових школах Франції?
12. Яка основна мета, завдання та зміст фізичного виховання у коледжах Франції?
13. Яка основна мета, завдання та зміст фізичного виховання у ліцеях Франції?
14. Особливості урочних та позаурочних форм фізичного виховання.
15. Порівняйте систему фізичного виховання українських та французьких шкіл.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

1. Бессарабова О. Н. Образовательные стандарты средней школы США: состояние и тенденции развития : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Ольга Николаевна Бессарабова ; Волгоград. гос. пед. ун-т. – Волгоград, 2006. – 223 с.
2. Виндюк О. В. История развития школьных программ по физическому воспитанию в США / О. В. Виндюк // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. – Київ ; Запоріжжя, 2001. – Вип. 21. – С. 292–295.
3. Виндюк О. В. Організаційно-методичні основи фізичного виховання дітей 5–7 років у спортивно-оздоровчих установах США : дис. ... канд. з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / Винюк О. В.; Гуманітарний ун-т "Запорізький ін-т держ. та муніципального управління". – Запоріжжя, 2003. – 218 с.
4. Волкова С. С. Физическая культура – составляющая ЗОЖ в США и Украине / Волкова С. С., Виндюк О. В. // Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 4–6 квітня 2003 р., м. Харків. – Харків, 2003. – Т. 1. – С. 102–108.
5. Вяземский Е. Е. Современная система образования в Великобритании / Вяземский Е. Е. // Проблемы современного образования. – 2010. – № 6. – С. 68–84.
6. Гринченко И. Б. Физическое воспитание в странах Европы: образовательный аспект / Гринченко И. Б. // Физическое воспитание и спорт в высших учебных заведениях : сб. ст. XI Междунар. науч. конф., 23–24 апреля 2015 г. – Харьков, 2015. – Ч. 2. – С. 123–134.
7. Жданова О. Фізичне виховання в школах країн Європи / Жданова О., Чеховська Л., Фляк А. // Молода спортивна наука України : зб. наук пр. з галузі фіз. виховання, спорту та здоров'я людини. – Львів, 2015. – Вип. 19, т. 2. – С. 311–319.
8. Животовская И. Г. Три десятилетия реформ образования в Европе: особенности модернизации образовательной системы / И. Г. Животовская // Актуальные проблемы Европы. – 2013. – № 2. – С. 13–49.
9. Жубер К. Система физического воспитания школьников Франции [Электронный ресурс] / Клод Жубер. – Режим доступа: <http://>

phys.kspu.karelia.ru/file.php/id/f4480/name/Clauderus.doc (дата просмотра: 25.03.2012).

10. Колупаева А. А. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади : монографія / А. А. Колупаева. – Київ : Педагогічна думка, 2007. – 458 с.

11. Кіндзера А. Фізична активність польських і українських школярів / А. Кіндзера, І. Боднар, Я. Херберт // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. пр. Вінницьк. держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2016. – № 1. – С. 75–79.

12. Корф Д. В. Правовые основы финансирования образования в США : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.14 / Корф Д. В. ; Московский гос. ун-т. – Москва, 2009. – 148 с.

13. Латишевська К. Сучасний стан та особливості рухової активності учнів віком 13–15 років (на прикладі школярів міст України та Польщі) / Катерина Латишевська, Алла Соловей // День студентської науки : зб. матеріалів щоріч. студент. наук. конф. – Львів, 2017. – С. 43–45.

14. Максимчук Б. Досвід організації фізичного виховання молодших школярів в Україні та країнах близького і далекого зарубіжжя / Б. Максимчук // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Львів, 2008. – Вип. 12, т. 2. – С. 131–136.

15. Мандюк А. Особливості рухової активності школярів у США / Андрій Мандюк // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. – Львів, 2015. – Вип. 19, т. 2. – С. 167–172.

16. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту : указ Президента України № 1148 від 28.09.2004 р.

17. Некотенев Д. Ставлення українських та японських підлітків до уроку фізичної культури / Дмитро Некотенев, Ірина Турчик, Олена Шиян // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Львів, 2007. – Вип. 11, т. 5. – С. 249–255.

18. Осадча Т. Ю. Професійна підготовка викладачів фізичного виховання в університетах США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Осадча Тетяна Юріївна. – Луганськ, 2005. – 227 с.

19. Освіта у Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14803/> (дата звернення: 21.11.2016).

20. California physical fitness test. – The Cooper Institute, Dallas, Texas, 2007. – 6 p.

21. Савина А. К. Образование в Европейском Союзе / А. К. Савина // Проблемы современного образования. – 2014. – № 2. – С. 53–64.

22. Соколов А. С. Роль и участие местных органов власти Германии и Франции в развитии физического воспитания спорта / А. С. Соколов // Теория и практика физической культуры. – 1999. – № 4. – С. 45–49.

23. Сороколит Н. Особенности физического воспитания в общеобразовательных школах Украины и Польши / Наталия Сороколит // *Kultura fizică: probleme științifice ale învățămîntului și sportului: materialele conferinței științifice internaționale a doctoranzilor*. – Chișinău, 2012. – S. 285–290.

24. Турчик І. Х. Фізичне виховання і спорт у шкільній освіті Англії : дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / Турчик Ірина Хосенівна ; Львів. держ. ін-т фіз. культури. – Львів, 2005. – 207 с.

25. Турчик І. Урок фізичної культури у системі початкової шкільної освіти Польщі / Ірина Турчик, Оксана Вацеба, Світлана Бірюк // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Львів, 2009. – Вип. 13, т. 2. – С. 187–191.

26. Турчик І. Освітня політика Англії з фізичного виховання (національний курикулум) / Ірина Турчик, Олена Шиян. – Львів : РВВ Львів. обл. ін-ту післядипл. пед. освіти, 2008. – 104 с.

27. Турчик І. К. Застосування модульної системи на уроках фізичного виховання (на прикладі навчальної програми середніх шкіл Англії) : метод. реком. / І. К. Турчик. – Львів : Пляда, 2005. – 66 с.

28. Турчик І. Урок фізичної культури у системі початкової шкільної освіти Польщі / Ірина Турчик, Оксана Вацеба, Світлана Бірюк // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Львів, 2009. – Вип. 13, т. 2. – С. 187–191.

29. Ференц Ю. Рухова активність як складова вільного часу учнів різних країн / Юрій Ференц, Алла Соловей // День студентської науки : зб. тез доп. за результатами наук. конф. студентів ЛДУФК. – Львів, 2016. – С. 44–45.

30. Шиян О. Здорова школа: рухова активність : навч. посіб. / Олена Шиян, Наталія Сороколіт, Ірина Турчик. – Львів : Кольорове небо, 2013. – 83 с.

31. Эйд Л. Физическое воспитание и спортивная подготовка в Италии / Эйд Л., Ловеччио Н., Бузетти М. // *Материалы Междунар. конгр. учителей физ. культуры и специалистов, пропагандирующих здоровый образ жизни.* – Республика Карелия, 2010.

32. Ярова О. Б. Фізкультурна освіта і спорт у початковій школі Євросоюзу: сучасний стан і тенденції розвитку / О. Б. Ярова // *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* – 2014. – № 4. – С. 401–412.

33. CDC. School Health Policies and Programs Study (SHPPS) // *Journal of School Health.* 2007. – Vol. 27(8).

34. Cook M. French culture since 1945 / Cook M. // *Sport in France.* – 1993. – P. 170–173

35. Education Trends in Our Nation's Schools [Electronic resource]. – Access mode: www.aahperd.org/naspe/about/announcements/upload/PE-Trends-Report.pdf.

36. Eid L. Le competenze nelle scienze motorie e sportive. Verso una literacy motoria europea / Eid L. – Milan, Franco Angeli, 2007. – 144 p.

37. Eid L. Physical and Sport Education in Italy / Luca Eid, Nicola Lovecchio, Marco Bussetti // *Journal of Physical Education and Health.* – 2012. – Vol. 1 (2). – P. 37–43.

38. Hantrais L. Leisure and the family in contemporary France/ Hant-rais L. // *leisure Studies* 1. Polytechnic of North London. – London, 1982. – P. 16.

39. Hardman K. The Situation of Physical Education in Schools: A European Perspective / Hardman Ken // *Human Movement.* – 2008. – № 1. – P. 5–18.

40. Hardman K. An up-date on the status of physical education in schools worldwide: technical report for the World Health Organization / Hardman K. – Geneva, Switzerland: World Health Organization, 2003. – 14 p.

41. Holt R. Sport and society in modern France / Holt R. – Macmillan : Basingtoke, 1981. – 201 p.

42. Looze R. Physical education in EU schools [Electronic resource] / Looze R. – Access mode: <http://www.europeactive.eu/content/physical-education-eu-schools>.

43. Ministerstwo Edukacji Narodowej. Departament Programów nauczania i Podręczników. Informacja o wynikach monitorowania wdrażania

podstawy programowej wychowania rzędzszkolnego i kształcenia ogólnego w roku szkolnym. – Warszawa, 2010.

44. Missouri Physical Fitness Assessment Manual. Missouri Department of Elementary and Secondary Education. D. Kent King, Commissioner of Education. – October, 2000. – 22 p.

45. Naul R. Concepts of Physical Education in Europe [Electronic resource] / Naul R. // Physical Education: Deconstruction and Reconstruction. – Access mode: https://www.researchgate.net/publication/260096002_Concepts_of_Physical_Education_in_Europe.

46. Physical Education and Study of Sport / [Davis B., Bull R., Roskoe J. Roskoe D.]. – London : Harcourt Health Sciences, 2002. – 640 p.

47. Physical Education and Sport at School in Europe: Eurydice Report. – Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2013. – 76 p.

48. Wróblewski P Realizacja podstawy programowej z wychowania fizycznego [Elektronowy zasób] / Piotr Wróblewski. – Reżim dostępu: <http://www.bc.ore.edu.pl/Content/660/realizacja+podstawy+programowej+z+wychowania+fizycznego.pdf>

49. Popowczak M. Lekcje WF we włoskich liceach / Marek Popowczak // Pismo Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. – Wrocław, 2007. – № 114.

50. Smith P. The French experience / Smith P. // Bulletin of Physical Education. – 1998. – Vol. 34(3). – P. 212–217.

51. Wybrane aspekty szkolnej edukacji zdrowotnej na przykładzie stylu życia młodzieży polsko-ukraińskiej: skrypt dla wykładowców, nauczycieli i studentów = Вибрані аспекти шкільної освіти з основ здоров'я на прикладі стилю життя польської та української молоді / Emilian Zadarko [i in.]. – Lwów, 2014. – 152 s.

Навчальне видання

МАНДЮК Андрій Богданович,
СОРОКОЛІТ Наталія Стефанівна

ЗАРУБІЖНІ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Курс лекцій

Відповідальний за випуск

Оксана БОРИС

Редактори

Єлизавета ЛУПИНІС, Уляна МАКСИМІВ

Макетування – **Степан ОСІНЧУК**

Підписано до друку 15.10.2018. Формат 60x84/16.

Папір офсет. Гарнітура Minion. Друк різнограф.

Ум. друк. арк. 3,72. Обл. вид. арк. 2,5.

Наклад 100 прим. Зам. № 147.

Львівський державний університет фізичної культури

Редакційно-видавничий відділ

79007, м. Львів, вул. Костюшка, 11

тел. +38 (032) 261-59-90

<http://www.ldufk.edu.ua/>

e-mail: redaktor@ldufk.edu.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до Державного реєстру видавців, виготівників

та книгорозповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 3354 від 24.12.2008 р.

Друк

ПП „ТАІС”

80400, Львівська обл.,

м. Кам'янка-Бузька, вул. Перемоги, 12/4

МАНДЮК Андрій Богданович – кандидат наук з фізичного виховання та спорту. Тема дисертації «Ціннісний аспект фізичної культури в усній народній творчості українців». Докторант Львівського державного університету фізичної культури.

Автор понад 40 публікацій наукового характеру, що опубліковані у фахових виданнях України, іноземних періодичних виданнях та виданнях, що входять до науко-метричних баз Scopus і Web of science.

СОРОКОЛІТ Наталія Стефанівна – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, Заслужений Учитель України, Відмінник освіти України. Доцент кафедри теорії та методики фізичної культури Львівського державного університету фізичної культури. Тема дисертації: «Удосконалення фізичного виховання учнів 5–9 класів із застосуванням варіативних модулів навчальної програми»

Автор понад 35 публікацій наукового та навчально-методичного характеру, що опубліковані у фахових виданнях України, іноземних періодичних виданнях та виданнях, що входять до науко-метричних баз Scopus і Web of science.

Співавтор навчальних програм з фізичної культури 5–9 та 10–11 класів для загальноосвітніх навчальних закладів, рекомендованих МОН України. Член Всеукраїнської робочої групи з розроблення стандарту освіти фізично-культурної освітньої галузі «Нової української школи».